

Netimpactrapportage RES 1.0

Twente

Enexis Netbeheer
Coteq Netbeheer
TenneT
Netbeheer Nederland
Februari 2021

Vooraf

Leeswijzer

De Netimpactrapportage RES 1.0 is als volgt opgebouwd.

- ◆ **Samenvatting**: een overzicht van de belangrijkste conclusies van de netimpactanalyse.
- ◆ Sectie 1 '**Introductie**': een aantal algemene uitgangspunten voor de doorrekening.
- ◆ Sectie 2 '**Regio in beeld**': een overzicht van de RES-regio.
- ◆ Sectie 3 '**Aangeleverde gegevens**': een samenvatting van de aangeleverde gegevens, inclusief een overzicht van de gebruikte back-up gegevens.
- ◆ Sectie 4 '**Impact op elektriciteitsnet**': de resultaten van de doorrekening uitgevoerd door de netbeheerder. De netimpact wordt inzichtelijk gemaakt aan de hand van knelpunten in de energie-infrastructuur en oplossingsrichtingen worden gepresenteerd, inclusief de impact daarvan ten aanzien van tijd, ruimte en kosten worden .
- ◆ Sectie 5 '**Impact op gasnet**': aanbevelingen om de impact van het RES-bod op het gasnet zo klein mogelijk te houden.
- ◆ Sectie 6 '**Conclusies en aanbevelingen**': de belangrijkste conclusies, aandachtspunten en adviezen voor de RES-regio.

BIJLAGEN

Disclaimer; Netimpact TenneT; Detailinformatie aangeleverde gegevens; Het belang van een integraal beeld; Landelijke sectorale ontwikkelingen; Bronnen; Afkortingen, eenheden en terminologie.

Samenvatting

Samenvatting

Realisatie RES, systeemefficiëntie en gezamenlijk uitvoeringsprogramma

RES als input voor het Investeringsplan Enexis en Coteq

De RES-regio zet de stap van concept-RES naar RES 1.0. Op basis van de aangeleverde gegevens hebben Enexis Netbeheer (hierna: Enexis) en Coteq Netbeheer (hierna: Coteq) de impact van de plannen op de energie-infrastructuur bepaald. Om een juiste inschatting van de netimpact te maken hebben we gebruik gemaakt van een integrale doorrekening, waarbij ook rekening is gehouden met de toekomstige ontwikkelingen in vraag en aanbod van andere sectoren. Er is in beeld gebracht waar knelpunten ontstaan en welke netinvesteringen nodig zijn om de RES 1.0 ambities te realiseren.

De RES 1.0 geeft richting aan de Investeringsplannen van Enexis en Coteq, dat 2-jaarlijks wordt herijkt. Tussentijdse aanpassingen, al dan niet voortkomend uit ontwikkelingen in de markt, kunnen impact hebben op de haalbaarheid van de RES. Ontwikkelingen uit de markt betreft ook de aanvragen die nog geen vergunning van de gemeente hebben of niet vergunningsplichtig zijn en toch door Enexis en Coteq in behandeling moeten worden genomen.

Systeemefficiëntie voor een uitvoerbare en betaalbare RES

De totale maatschappelijke kosten, het ruimtebeslag en de benodigde tijd in de uitvoering is fors. Door in te zetten op systeemefficiëntie zijn besparingen mogelijk. Daarom geven we, naast de analyseresultaten, ook adviezen over het verhogen van de systeemefficiëntie.

Met de adviezen ten aanzien van de systeemefficiëntie kan een RES-regio sturen op keuzes die bijdragen aan een uitvoerbare en betaalbare RES.

Een gezamenlijk uitvoeringsprogramma voor de realisatie van de RES

Een uitvoerbare RES vraagt ook om integraal plannen van ontwikkelingen in de tijd. Uitbreiding van de energie-infrastructuur kent langere doorlooptijden dan de ontwikkeling van duurzame opwek. Starten met de realisatie van duurzame opwek waar netcapaciteit beschikbaar is, is sterk aan te bevelen.

Start daarom tijdig met benodigde planprocedures voor de energie-infrastructuur en onderzoek hoe planprocedures versneld kunnen worden. Samenwerken in gebiedsprocessen en het erkennen van wederzijdse belangen, kunnen tot een beter, sneller en gedragen planproces leiden.

Samenvatting

Netimpact

Netimpact van de RES 1.0

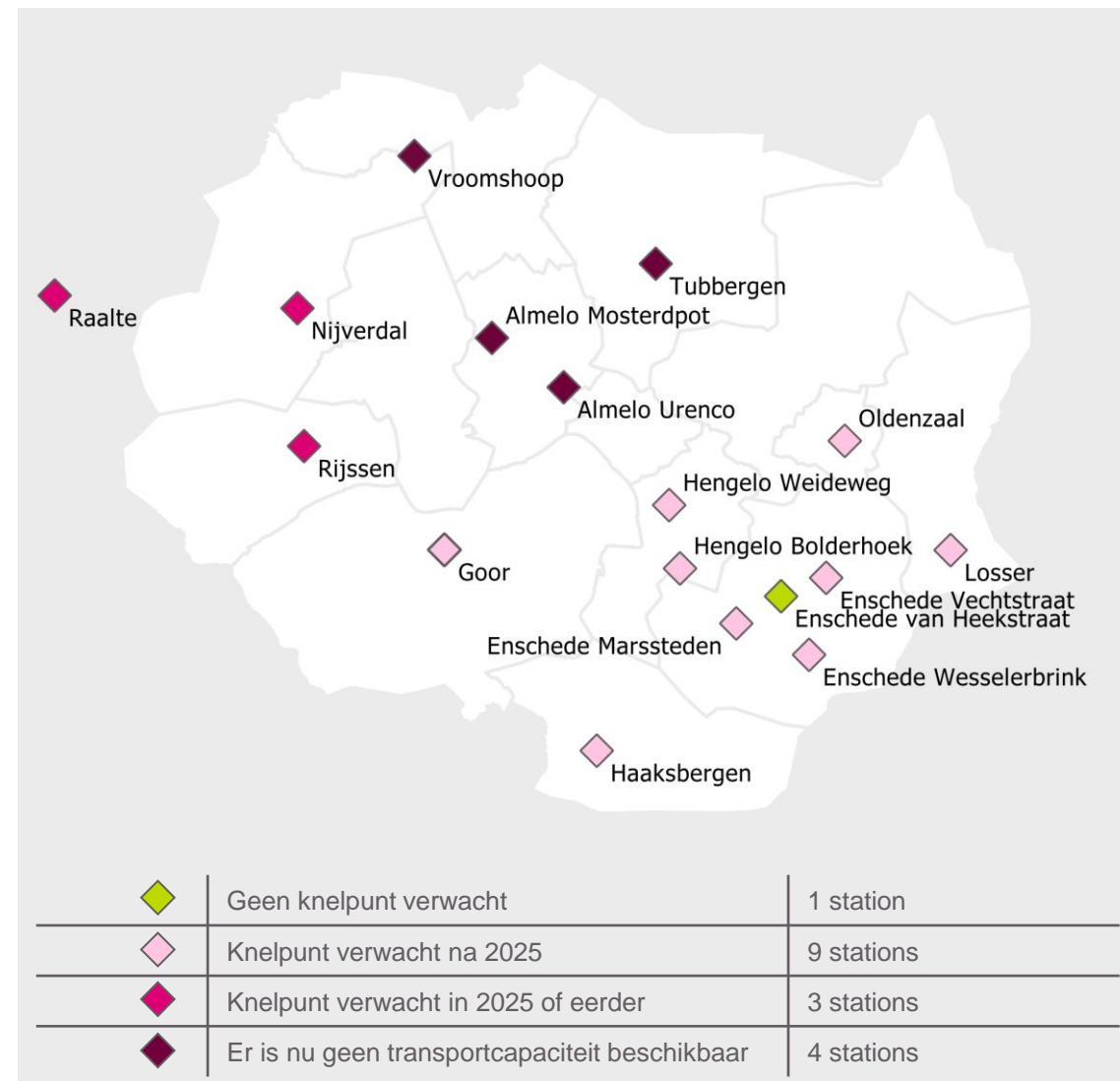
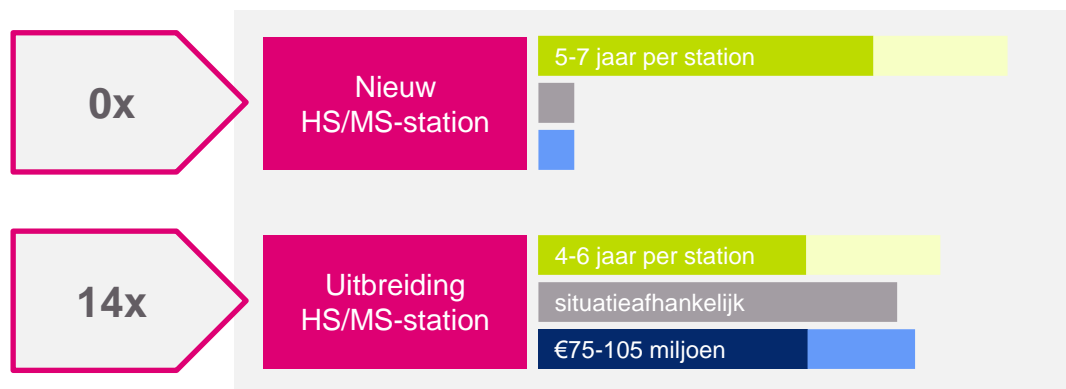
- ◆ Op 4 stations is nu een knelpunt. Er ontstaat op 3 stations een knelpunt voor 2025 en op 9 stations na 2025. 1 station kent geen knelpunt op basis van het RES-bod
- ◆ De knelpunten zijn een gevolg van beperkte capaciteit op de HS/MS-stations van Enexis en/of op het hoogspanningsnet van TenneT.

Netimpact voor Enexis en Coteq

Om de knelpunten, die ontstaan door het RES-bod, op te lossen zijn investeringen door Enexis en Coteq nodig.

- ◆ Op 14 HS/MS-stations zijn uitbreidingen benodigd en mogelijk om het RES-bod te faciliteren. Voor deze stations geldt dat de beschikbare capaciteit op het net van Enexis en Coteq pas volledig benut kan worden na uitbreiding van het hoogspanningsnet van TenneT.

De totale impact op tijd, ruimte en kosten op basis van benodigde uitbreidingen van HS/MS-stations en nieuwe HS/MS-stations voor Enexis is hieronder weergegeven.

Samenvatting

Conclusies en aanbevelingen netimpact Enexis, Coteq en TenneT

Conclusies op netimpact Enexis en Coteq

- ◆ **Op 14 HS/MS-stations zijn uitbreidingen benodigd en mogelijk.** Voor een aantal van deze stations geldt dat de beschikbare capaciteit op het net van Enexis en Coteq pas benut kan worden na uitbreiding van het hoogspanningsnet van TenneT.
  - ◆ Voor de stations Losser en Tubbergen staan al uitbreidingen gepland (door Enexis) die aansluiting van het RES-bod mogelijk maken. Daarnaast staan op de stations Almelo Mosterdpot, Enschede Wesselerbrink, Vroomshoop en Raalte uitbreidingen gepland (door Enexis en Coteq) die aansluiting van een deel van het RES-bod mogelijk maken.
- ◆ **Tussen het RES-bod en aanvragen uit de markt bestaat een verschil in fasering.** Marktpartijen lijken nu al meer plannen voor duurzame energieproductie te hebben dan door de RES-regio wordt voorzien. Aangenomen wordt dat de RES ambitie leidend is voor het bestemmen en vergunnen van duurzame energie projecten. Daarmee is de RES ambitie ook leidend in de investeringen in netcapaciteit. Het feit dat de initiatieven van marktpartijen verschillen van de ambitie van de RES-regio, kan ertoe leiden dat niet alle marktaanvragen kunnen worden gerealiseerd.
- ◆ **Er zijn voor deze doorrekening nog onvoldoende specifieke locaties aangewezen voor plaatsing van grootschalige opwek.** Een volledig beeld van de locaties van duurzame opwek is van groot belang voor het bepalen van de netimpact. Voor het verdere proces wordt daarom aangeraden samen te werken aan het verder concretiseren van het RES-bod en de locatie hiervan.

Aanbevelingen op netimpact Enexis en Coteq

- ◆ **Het combineren en verplaatsen van zoekgebieden kan investeringen beperken.** Hierbij kan bijvoorbeeld gedacht worden aan het verplaatsen van zoekgebieden naar station Goor of Oldenzaal, om daarmee stations Hengelo Bolderhoek en Losser te ontlasten.
- ◆ **Ruimte vrijhouden voor netuitbreidingen.** Het is in de meeste gevallen niet verstandig om de ruimte direct aangrenzend aan stations te gebruiken voor het plaatsen van zonnepanelen. Bij uitbreidingen van stations is deze ruimte mogelijkerwijs nodig, bijvoorbeeld om extra kabeltracés te kunnen realiseren. Het vergeven van deze ruimte kan daarom een beperkend effect hebben op de uitbreidingsmogelijkheden van een station.

Conclusies en aanbevelingen op netimpact TenneT

- ◆ De RES-opgave past op veel van de stations met de in uitvoering zijnde netverzwaringen en aanpassingen van TenneT. Enkel de opgave rondom Tubbergen en Vroomshoop kan met het huidige netwerk niet gefaciliteerd worden. Hiervoor zijn opwaarderingen nodig op de bestaande hoogspanningslijnen tussen Almelo, Vroomshoop en Tubbergen. De verwachting is dat deze opwaarderingen door TenneT gerealiseerd kunnen zijn voor 2030.
- ◆ Door geplande opwek achter de stations Tubbergen en Vroomshoop zodanig te verplaatsen dat deze kan worden aangesloten op station Almelo Mosterdpot kan deze investering vermeden worden. Verdere vermindering van de netimpact kan worden geboden door de RES opgave van de gemeente Rijssen-Holtten meer in het oosten van de gemeente te situeren en te ontsluiten op station Goor in plaats van station Rijssen.

Voor meer inzicht in de geplande uitbreidingen van TenneT wordt verwezen naar de Bijlagen 'Netimpact TenneT'.

Samenvatting

Systemefficiëntie aanbevelingen

Door in te zetten op systemefficiëntie zijn besparingen mogelijk. De belangrijkste aanbevelingen voor de RES-regio zijn:

Bestaande infrastructuur optimaal benut

- ◆ In de regio Twente kan gekeken worden naar het verplaatsen van zoekgebieden naar stations Goor en Oldenzaal, om daarmee stations Hengelo Bolderhoek en Losser te ontlasten. Op stations Goor en Oldenzaal is of komt nog ruimte beschikbaar voor duurzame opwek. Hierdoor zijn sommige uitbreidingen op andere stations wellicht niet nodig.

Transport minimaliseren door combineren energievraag en -aanbod

- ◆ Op verschillende stations zien we een redelijke balans tussen vraag en aanbod. Er is wel winst te behalen. Dit kan door de locaties van vraag en aanbod zo dicht mogelijk bij elkaar te kiezen, en te kijken hoe de opwek zoveel mogelijk (direct) lokaal gebruikt of opgeslagen kan worden.

Evenwichtige verdeling wind en zon

- ◆ In Twente zien we op de meeste stations een overwegend aandeel zon, hier is nog winst te behalen. De totale verhouding zon/wind op basis van het RES-bod Twente is nu 85/15 (op basis van opgesteld vermogen). Een optimale verhouding van zon en wind ligt rond de 50/50 in opgesteld vermogen

Clusteren en gezamenlijk aansluiten van wind en zon (voor initiatiefnemers)

- ◆ Een klein aantal grootschalige projecten in plaats van meerdere kleine projecten kan veel besparen op ruimte, maatschappelijke kosten en uitvoeringscapaciteit voor het realiseren van de aansluitingen.
- ◆ Met 30% individuele aftopping van zonne-opwek is rekening gehouden in de RES analyse (zie ook [convenant Stroom Betaalbaar op het Net](#)).

Storingsreserve benutten (voor de netbeheerder)

- ◆ Het gebruik van de reserve stelling op de HS/MS-stations is meegenomen in de RES analyse.

Inhoud

1. Introductie
2. Regio in beeld
3. Aangeleverde gegevens
4. Impact op elektriciteitsnet
5. Impact op gasnet
6. Conclusies en aanbevelingen
7. Bijlagen

1. Introductie

Introductie

Systemefficiëntie en netimpact

Een robuuste energie-infrastructuur

De energie-infrastructuur van ons land verbindt alle ambities en plannen in de 30 RES-regio's; het is de ruggengraat van onze gezamenlijke energiestrategie. De energie-infrastructuur maakt onder invloed van de energietransitie een ware revolutie door. Het werd aangelegd als transportmiddel om te voorzien in de vraag naar energie. Nu verandert het net in een multifunctionele verbinder van vraag en aanbod van elektriciteit, energieopslag- en conversie, duurzame warmte en groene alternatieven voor aardgas. Dat biedt kansen maar plaatst ons ook voor forse uitdagingen. Juist daarom is een gedeeld beeld over vraagstukken en mogelijkheden met betrekking tot de energie-infrastructuur belangrijk om te komen tot haalbare en betaalbare plannen.

Waarom dit document?

Elke regio maakt in de RES afwegingen tussen belangen. Energiesysteemefficiëntie is één van de vier belangen in het afwegingskader RES. In dit document wordt de netimpact van de regionale plannen uiteengezet. Naast een analyse van de netimpact van de regionale plannen, geven de netbeheerders ook adviezen over het verbeteren van de systeemefficiëntie. Hiermee kan een RES-regio sturen op tijdige realisatie van ambities, efficiënt ruimtegebruik en laagste maatschappelijke kosten.

Hoe analyseren we de netimpact?

Om de netimpact te bepalen, gebruiken we de aangeleverde gegevens van de regio, aangevuld met landelijke gegevenssets. Tevens wordt (op onderdelen) gebruik gemaakt van gegevens van de netbeheerders. Op basis daarvan wordt met rekenmodellen en kennis van experts de netimpact uitgewerkt.

Introductie

Van concept-RES naar RES 1.0

Vershil in aangeleverde gegevens concept-RES en RES 1.0

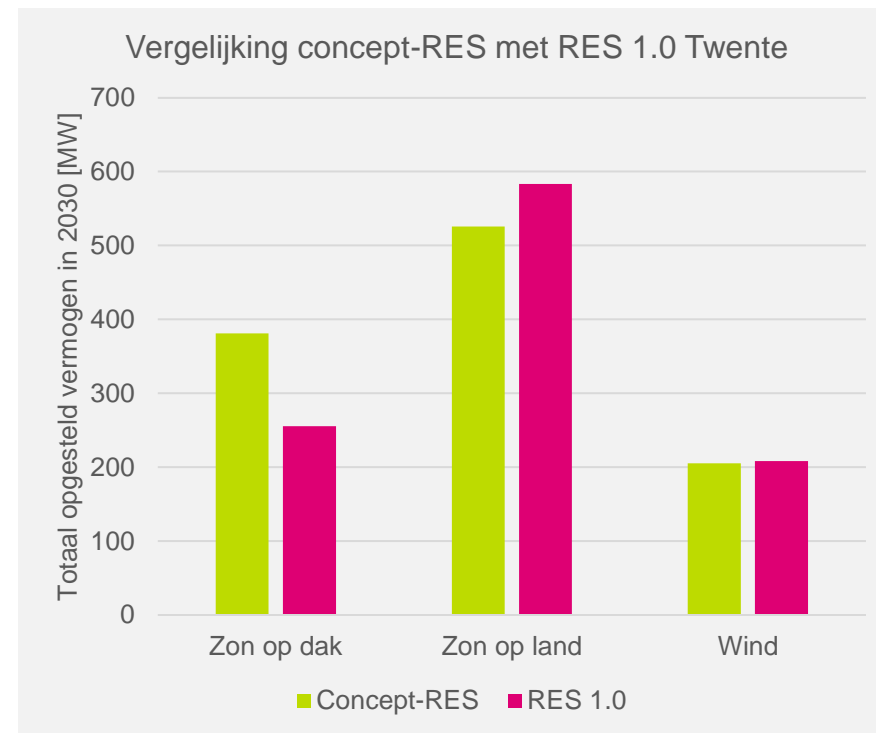
In het voorjaar van 2020 is de netimpact van de concept-RES bepaald door Enexis en Coteq. Hierbij is impact van de regionale plannen op de energie-infrastructuur geduid. Met behulp van deze inzichten en adviezen is de concept-RES verder uitgewerkt richting een RES 1.0. De verschillen tussen de aangeleverde gegevens (voor Wind op land, Grootschalige zonnevelden, Grootschalig gebouwgebonden zon) van de concept-RES en die van de RES 1.0 zijn inzichtelijk in de figuur rechts.

Het grootste verschil is een afname van 125 MW aan Grootschalige gebouw-gebonden zon, daar staat tegenover een toename van meer dan 50 MW aan Grootschalige niet-gebouw-gebonden zon. Er is een minimaal verschil tussen opgesteld vermogen Grootschalige wind tussen de concept-RES en RES 1.0. Hiermee is het RES 1.0 bod lager dan het concept-RES bod (van 1,40 naar 1,35 TWh).

Vershil in netimpactanalyse concept-RES en RES 1.0

De netbeheerders hebben een aantal wijzigingen in de analyse doorgevoerd, zodat de netimpact nog beter kan worden ingeschat. Het volgende is gewijzigd in de netimpactanalyse:

- ◆ Waar bij de concept-RES de focus lag op het bepalen van de impact van grootschalige opwek, is in deze doorrekening ook aandacht geweest voor de vraagzijde van het elektriciteitsnet.
- ◆ Er wordt (op onderdelen) gebruik gemaakt van gegevens van de netbeheerders in plaats van landelijke back-up gegevens. In sectie 3 'Aangeleverde gegevens' is toegelicht voor welke gegevens dit het geval is.
- ◆ Anders dan bij de concept-RES zijn voor de doorrekening van RES 1.0 de biedingen uit de concept-RES (of RES 1.0 waar beschikbaar) van aangrenzende regio's meegenomen.
- ◆ In deze doorrekening wordt meer inzicht gegeven in de impact van het RES-bod op het middenspanningsnet en het laagspanningsnet.
- ◆ De impact van de RES'en op het elektriciteitsnet van TenneT is uitgewerkt. De analyse van TenneT is onderdeel van deze netimpactrapportage, de volledige uitwerking is te vinden in de Bijlagen.

2. Regio in beeld

Regio in beeld

Twente

De RES-regio Twente bestaat uit 14 gemeenten:

- ◆ Almelo
- ◆ Borne
- ◆ Dinkelland
- ◆ Enschede
- ◆ Haaksbergen
- ◆ Hengelo
- ◆ Hellendoorn
- ◆ Hof van Twente
- ◆ Losser
- ◆ Oldenzaal
- ◆ Rijssen-Holten
- ◆ Tubbergen
- ◆ Twenterand
- ◆ Wierden

Op de kaart zijn ook de omliggende RES-regio's weergegeven.

REGIO IN BEELD

Een beeld van de energie-infrastructuur in de RES-regio

Elektriciteit*

16 HS/MS-stations binnen de RES-regio, waarvan 4 gedeeld met Coteq.

1 HS/MS-station (Raalte) net buiten de regiogrenzen, meegenomen in de doorrekening. Station Eibergen ligt in Liandergebied en is in deze doorrekening niet meegenomen.

Deze stations zijn in de afbeelding hieronder weergegeven, net zoals de hoogspanningsverbindingen tussen deze stations.

Gas

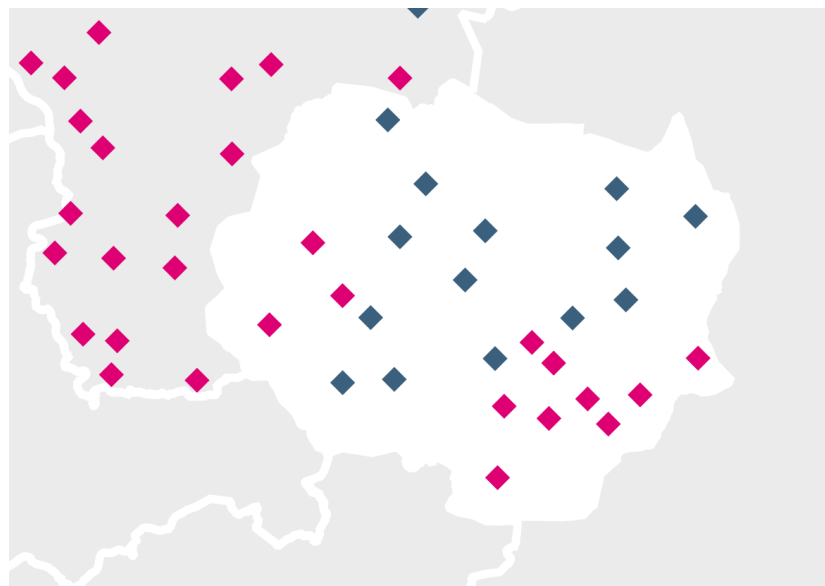
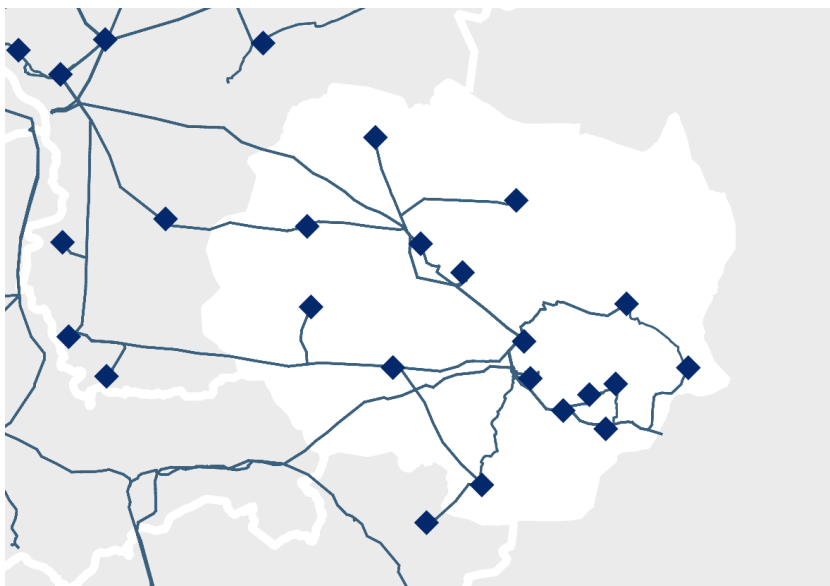
26 gasontvangststations binnen de RES-regio:
14 van Coteq (in blauw)
12 van Enexis (in roze)

In de doorrekening van dit RES-bod is de impact op het gasnet niet bepaald. Bij een volgende doorrekening kan dit ook meegenomen worden.

Warmte(netten)

In de doorrekening van dit bod, is er nog niet gekeken naar de impact van het eventuele regionale warmtenet in Twente op de elektriciteits- en gasnetten.

Regio in beeld

Transportschaarste

Transportschaarste als gevolg van markt ontwikkelingen

Enexis en Coteq hebben in de laatste jaren veel grootschalige duurzame energieprojecten aangesloten. Hierdoor neemt de druk op het elektriciteitsnet snel toe. Een zonnepark bouwen kost veel minder tijd dan het uitbreiden van het elektriciteitsnet. Als gevolg hiervan hebben Enexis en Coteq in meerdere gebieden transportschaarste moeten afkondigen. In deze gebieden geldt dat er beperkte of geen capaciteit beschikbaar is voor de grootschalige teruglevering van duurzaam opgewekte elektriciteit. Op de kaart is te zien waar momenteel schaarste is op ons energienet.

Er zijn op dit moment een aantal HS/MS-stations in de RES regio Twente waar beperkt transportcapaciteit voor teruglevering beschikbaar is. Van beperkte transportcapaciteit is sprake als het teveel aan geprognostiseerde aanvragen de beschikbare vrije capaciteit van een station overschrijdt, er geldt op dat moment dan aangepaste offerteprocedure (voor aansluitingen >1.75 MVA). Op de stations Almelo Mosterdpot, Almelo Urenco en Tubbergen is de transportcapaciteit voor teruglevering (bijna) geheel vergeven. Er is een vooraankondiging van mogelijke congestie bij de Autoriteit Consument en Markt (ACM) gedaan. Het onderzoek naar de haalbaarheid van congestiemanagement is gestart. Op station Vroomshoop is geen transportcapaciteit voor teruglevering beschikbaar. Onderzoek wijst uit dat congestiemanagement voor dit gebied niet haalbaar is. Dit betekent dat er voorlopig géén aanvragen voor een grootverbruikaansluiting (>3 x 80 A) met transportcapaciteit voor teruglevering worden gehonoreerd.

Breng het RES-bod en markt ontwikkelingen in lijn met elkaar

In deze netimpactrapportage is de impact van het RES-bod bepaald. Voor het realiseren van de RES-doelstellingen is het belangrijk om het RES-bod en markt-initiatieven in lijn met elkaar te brengen. Het is daarom ook aanbevolen enkel projecten te vergunnen die ook vastgelegd zijn in de RES.

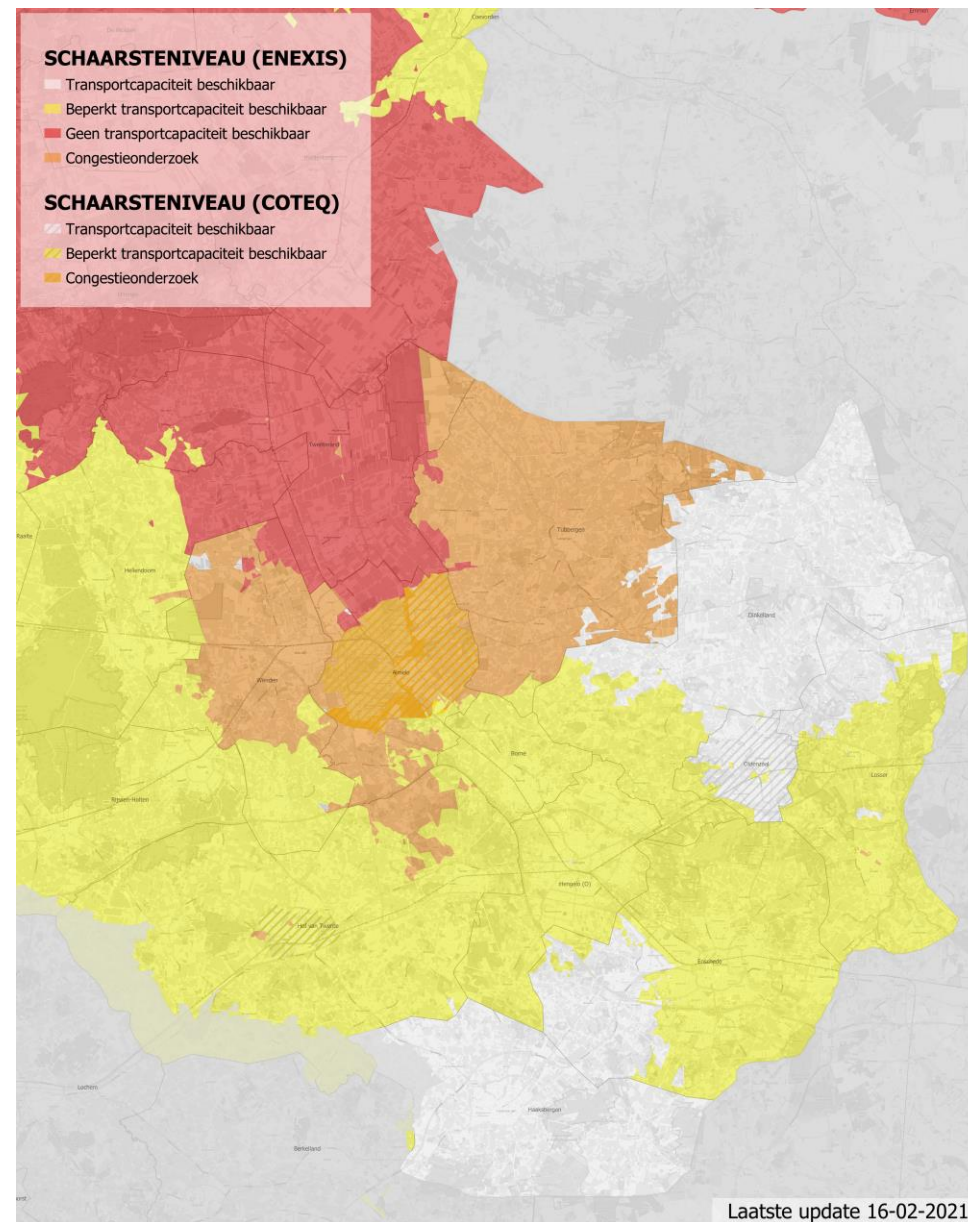
In overleg met Enexis en Coteq kan gekeken worden welke initiatieven uit de markt, die bij ons bekend zijn, wel of niet zijn meegenomen in het RES-bod. Daarnaast kan, om inzicht te krijgen in de markt-initiatieven, ook gebruik worden gemaakt van de [SDE-viewer](#) en [projectenlijst](#).

De informatie op deze kaart is een indicatie; hier kunnen geen rechten aan worden ontleend. De kaarten worden regelmatig geactualiseerd, maar specifieke situaties in ons net kunnen afwijken van wat op deze kaart te zien is.

Voor de actuele situatie en meer informatie over transportschaarste in Enexisgebied wordt verwezen naar:

<https://www.enexis.nl/zakelijk/duurzaam/beperkte-capaciteit/gebieden-met-schaarste>.

Voor meer informatie over de transportcapaciteit in Coteq-gebied: <https://www.coteqnetbeheer.nl/transportcapaciteit>

A photograph showing two people at a desk. On the left, a person in a plaid shirt is holding a white coffee cup. On the right, a person in a dark suit is typing on a laptop. Two other laptops are visible on the desk, one of which is a ThinkPad. A pink banner with white text is overlaid across the middle of the image.

3. Aangeleverde gegevens

Aangeleverde gegevens

Door RES-regio en NP RES

Om een inschatting te kunnen maken van de impact van het regionale bod zijn data nodig over energie-aanbod en -vraag. In onderstaande tabel ziet u welke gegevens door u aangeleverd zijn (donkergroen). Waar geen informatie is aangeleverd, maken we voor een aantal onderdelen gebruik van de back-up gegevenssets van NP RES (oranje). Drie van deze back-up gegevenssets zijn aangepast op basis van Enexis prognoses (lichtgroen). Hierbij is gebruik gemaakt van recentere informatie uit verschillende andere studies, waaronder II3050 (zie ook 'Het belang van een integraal beeld' in de Bijlagen).

Aanbod

		Concept	1.0
Elektriciteit	Wind op land	☒	☒
	Grootschalige zonnevelden	☒	☒
	Grootschalig gebouw-gebonden zon	☒	☒
	Kleinschalige zon (<15 kWp)	☒	☒
	Overige duurzame opwek	☐	☐
Gas	Groengas	☐	☐
Waterstof	Waterstof	☐	☐

Vraag

		Concept	1.0
Elektriciteit	Nieuwbouw woningen	☐	☒
	Nieuwbouw utiliteit	☐	☒
	Bestaande utiliteit	☐	☐
	Elektrisch vervoer	☐	☒
	Landbouw/glastuinbouw	☐	☒
	Datacenters	☐	☐
	Industrie	☐	☒
	Warmtepompen	☐	☒
Gas	Utiliteit	☐	☐
	Industrie	☐	☐
	Landbouw/glastuinbouw	☐	☐
	Vervoer	☐	☐
Waterstof	Totale vraag	☐	☐

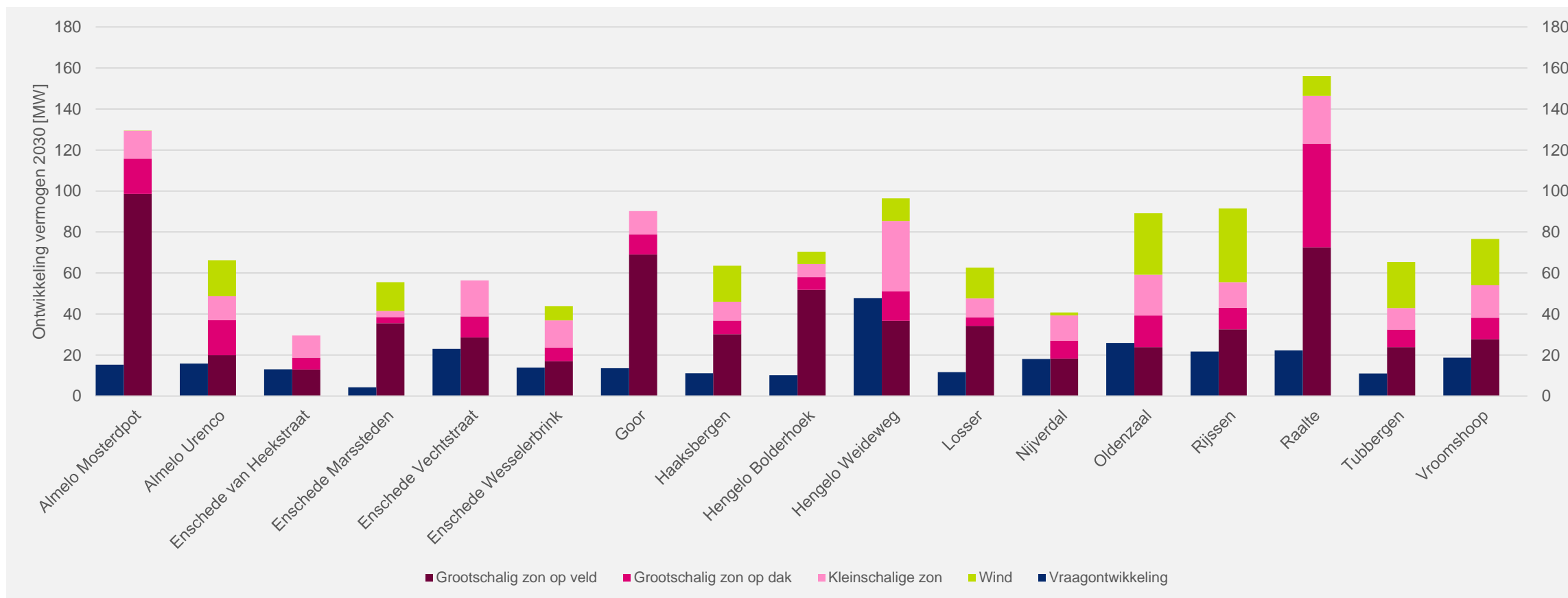

Aangeleverde gegevens

Vermogens uit invulformulieren

In deze grafiek zijn ontwikkelingen uit de invulformulieren per HS/MS-station zichtbaar gemaakt, uitgesplitst per categorie. De ontwikkelingen zijn uitgedrukt in de verwachte aanbod- en vraaggroei richting 2030. Een uitgebreide beschrijving van de aangeleverde gegevens is te vinden in de sectie 'Bijlagen'. Voor de grensstations in de regio is er in de doorrekening rekening gehouden met de geplande opwek uit het concept-RES-bod van de aangrenzende regio West-Overijssel.

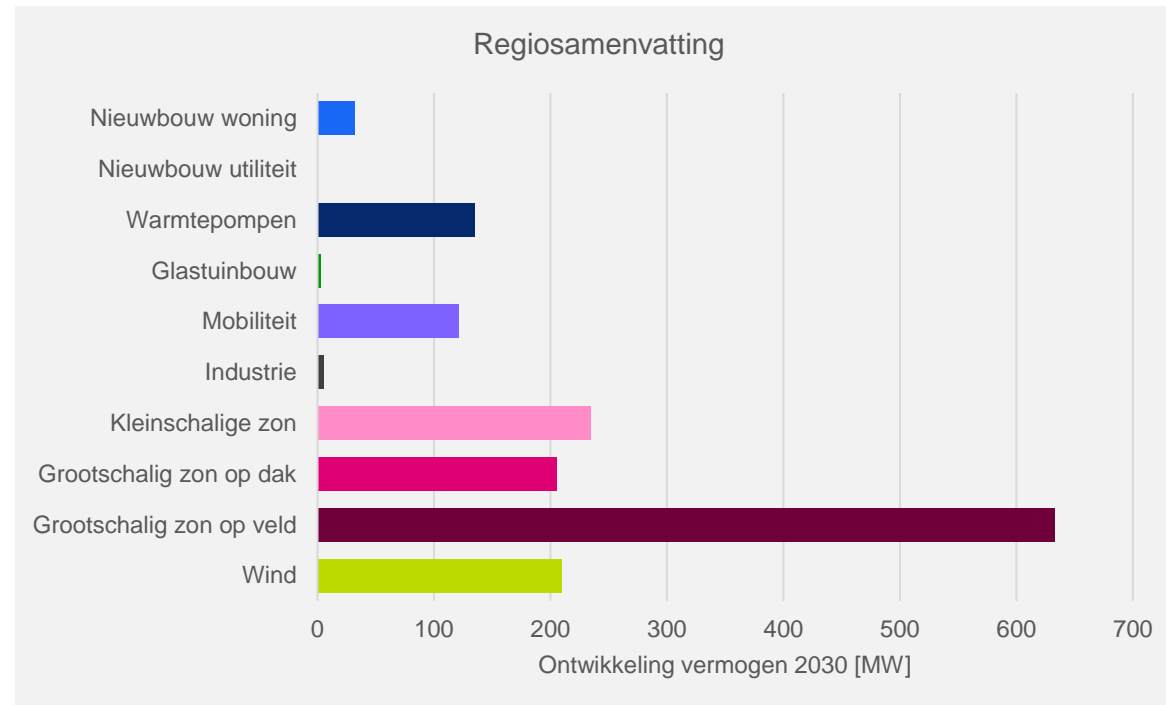

Aangeleverde gegevens

Regionale sectorale ontwikkelingen

Hiernaast zien we een overzicht van de belangrijkste ontwikkelingen aan de vraagzijde (bovenste zes balkjes) en de aanbodzijde (onderste vier balkjes) in de regio. Voor de grensstations in de regio is er in deze figuur rekening gehouden met de geplande opwek uit het concept-RES-bod van de aangrenzende regio West-Overijssel.

Het valt op dat ontwikkeling in duurzame opwek groter is dan de ontwikkeling van de vraagzijde. Het is dan ook zo dat de aanbodzijde een grotere impact heeft op ons elektriciteitsnet dan de vraagzijde, hoewel het kan voorkomen dat de vraagzijde op sommige stations een probleem oplevert. Omdat het doel is de impact van het RES-bod te bepalen, ligt de focus in de doorrekening op duurzame opwek.

4. Impact op elektriciteitsnet

Impact op elektriciteitsnet

Impact op HS/MS-stations

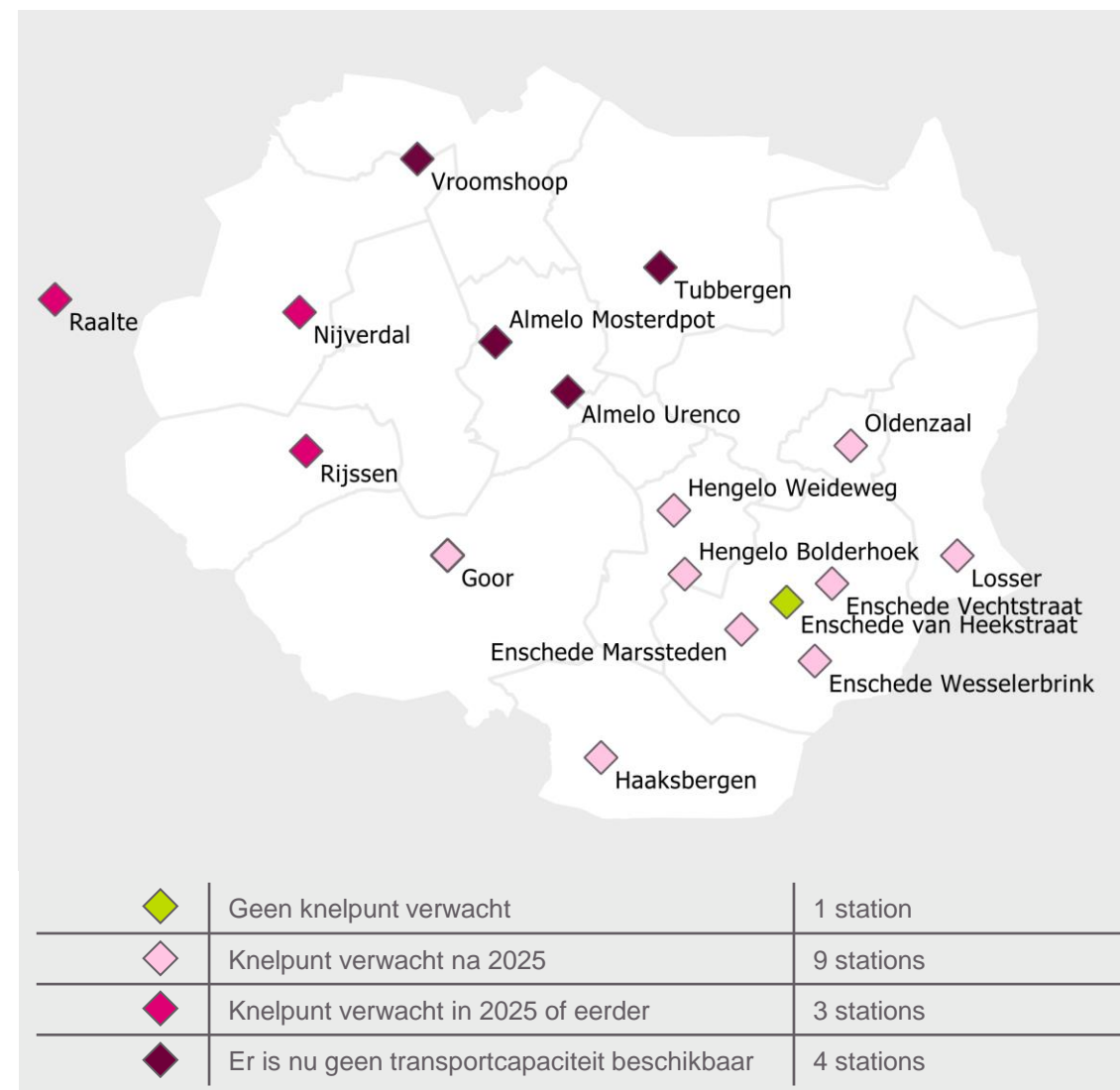
In de afbeelding hiernaast is weergegeven of en wanneer er knelpunten ontstaan op HS/MS-stations, gebaseerd op het RES-bod en de huidige beschikbare vermogens op deze stations. Voor de grensstations in de regio is rekening gehouden met het concept-RES-bod van de aangrenzende regio West-Overijssel.

Er zijn 16 stations waar door het RES-bod knelpunten ontstaan.

- ◆ Er zijn 4 stations waar op dit moment geen transportcapaciteit beschikbaar is door marktaanvragen: Almelo Mosterdpot, Almelo Urenco, Tubbergen en Vroomshoop. Voor deze stations geldt dat de knelpunten zich vanuit marktaanvragen op een eerder moment voordoen dan uit het RES-bod blijkt. Er is een verschil in fasering tussen het RES-bod en aanvragen die nu al vanuit de markt binnen komen. Zie ook sectie 2 'Regio in beeld'.
- ◆ Op 3 stations wordt een knelpunt verwacht in 2025 of eerder: Nijverdal, Raalte en Rijssen.
- ◆ Daarnaast zijn er 10 stations waar op dit moment nog ruimte aanwezig is voor extra duurzame opwek. Op station Enschede van Heekstraat wordt helemaal geen knelpunt verwacht, op de overige stations zijn uitbreidingen nodig om het RES-bod voor 2030 te kunnen faciliteren.

De hier weergegeven knelpunten zijn een gevolg van beperkte capaciteit op het hoogspanningsnet (HS-net) van TenneT en/of op de HS/MS-stations van Enexis en Coteq. Om congestie op het HS-net te voorkomen wordt per station een zogenoemd 'terugleverlimiet' van TenneT gehanteerd. Deze limiet is een eerste indicatie voor mogelijke congestie, het daadwerkelijk optreden van congestie hangt af van de belasting in het HS-net, en is daardoor afhankelijk van de verdeling van vraag en aanbod over meerdere stations.

Op de volgende slides wordt dieper ingegaan op de beschikbare capaciteit op de HS/MS-stations en de impact van de benodigde uitbreidingen voor Enexis. Voor inzicht in de toekomstige uitbreidingen op het HS-net wordt verwezen naar de sectie Bijlagen: 'Netimpact TenneT'.

Impact op elektriciteitsnet

Duiding van de knelpunten (1)

Netimpact Enexis en Coteq

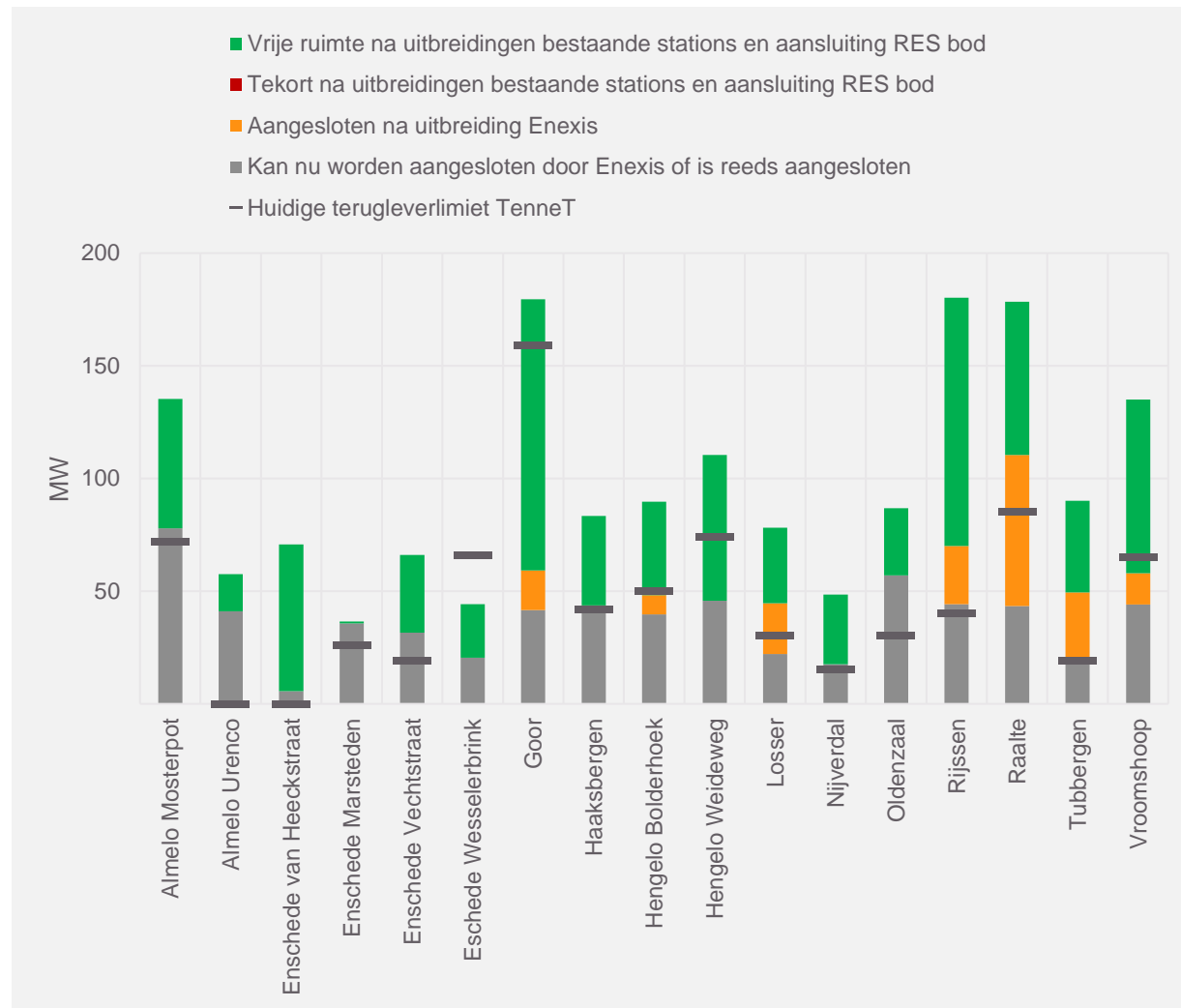
In de grafiek hiernaast is per station de impact van het RES-bod weergegeven. In grijs is weergegeven welk deel van het RES-bod op dit moment kan worden aangesloten (zonder netuitbreiding Enexis of Coteq) of al aangesloten is. In oranje is zichtbaar welk deel na uitbreiding door Enexis of Coteq extra aangesloten kan worden. Het bovenste blok is groen en toont de vrije ruimte die overblijft voor duurzame opwek na uitbreidingen en aansluiting van het RES-bod.

- ◆ **Op 7 stations ontstaat een capaciteitsknelpunt.** Op de stations Goor, Hengelo Bolderhoek, Losser, Rijssen, Raalte, Tubbergen en Vroomshoop zijn uitbreidingen nodig om het RES-bod te kunnen faciliteren. Het knelpunt op station Raalte komt met name door de vermogens die vanuit concept-RES West-Overijssel op dit station geplott worden.
- ◆ **Op 7 stations is onvoldoende mogelijkheid tot aansluiten additionele duurzame opwek.** Op de stations Almelo Urenco, Hengelo Weideweg, Nijverdal, Enschede Marssteden, Enschede Vechtstraat, Haaksbergen en Oldenzaal zijn uitbreidingen nodig om aansluitingen te kunnen realiseren.
- ◆ **Op 1 station ontstaat een belastingsknelpunt.** Op station Enschede Wesselerbrink ontstaat een knelpunt door de verwachte groei in belasting.

Op alle stations zijn de benodigde uitbreidingen mogelijk. Station Losser zit na deze uitbreiding aan de maximale capaciteit die mogelijk is, verdere oplossingen moeten op andere (eventueel nieuw te stichten) stations gezocht worden. In stedelijk gebied zijn stations vaak lastig te bereiken met kabels, waardoor beschikbare capaciteit niet altijd volledig benut kan worden.

Netimpact TenneT

In de grafiek is ook de huidige teruglevercapaciteit (zonder het gebruik van de 'vluchtstrook') voor het hoogspanningsnet inzichtelijk gemaakt, met behulp van de donkergrijze lijn.

Deze grafiek toont de situatie op de HS/MS stations. Hierbij is rekening gehouden met gelijktijdigheid van belasting en opwek, waardoor cijfers afwijken van het opgestelde vermogen uit het RES-bod.

In deze grafiek is, waar mogelijk, rekening gehouden met capaciteit die beschikbaar komt door de storingsredundantie te gebruiken voor duurzame opwek (het gebruik van de 'vluchtstrook').

Impact op elektriciteitsnet

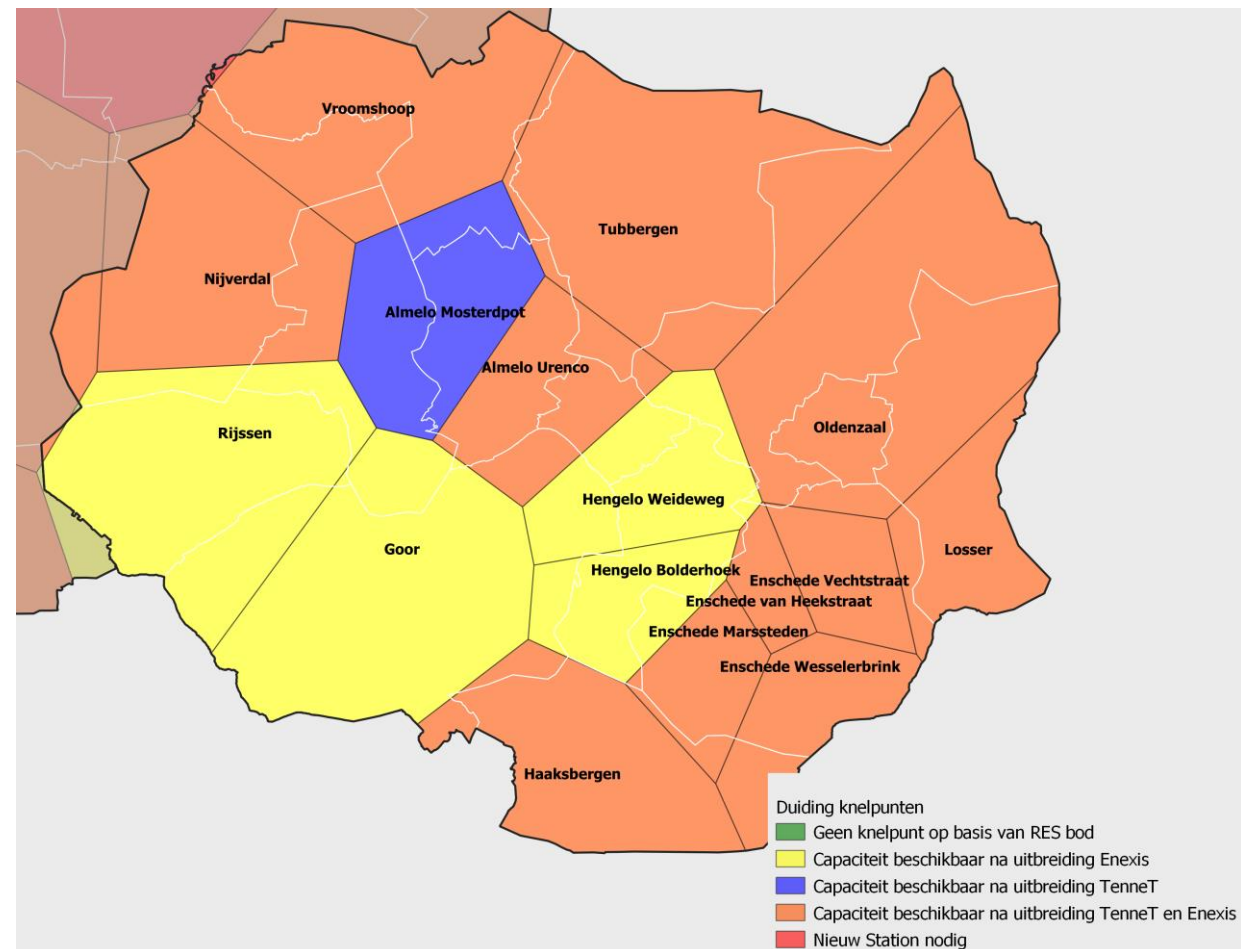
Duiding van de knelpunten (2)

Netimpact Enexis en Coteq

In de afbeelding hiernaast is de grafiek van de vorige pagina geografisch weergegeven. De groene gebieden geven aan waar er nog extra grootschalige duurzame opwek kan worden aangesloten. De gele en oranje gebieden in de afbeelding tonen aan dat in een groot deel van het Twentse net uitbreidingen van Enexis en Coteq nodig zijn om knelpunten op de HS/MS-stations op te lossen.

Voor de blauwe en oranje gebieden op de kaart zijn ook aanpassingen aan het net van TenneT benodigd, zie voor meer informatie de sectie Bijlagen: 'Netimpact TenneT'.

We zien dat er veel stations moeten worden uitgebreid om een relatief kleine vermogens aan te sluiten. Door het verplaatsen en combineren van zoekgebieden kunnen een aantal van deze uitbreidingen voorkomen worden. Hierbij kan bijvoorbeeld gedacht worden aan het verplaatsen van zoekgebieden naar station Goor of Oldenzaal, om daarmee stations Hengelo Bolderhoek en Losser te ontlasten.

Initiatieven die wel aangevraagd zijn bij de netbeheerder maar niet in het RES-bod zijn opgenomen zijn in deze kaart niet meegenomen.

Impact op elektriciteitsnet

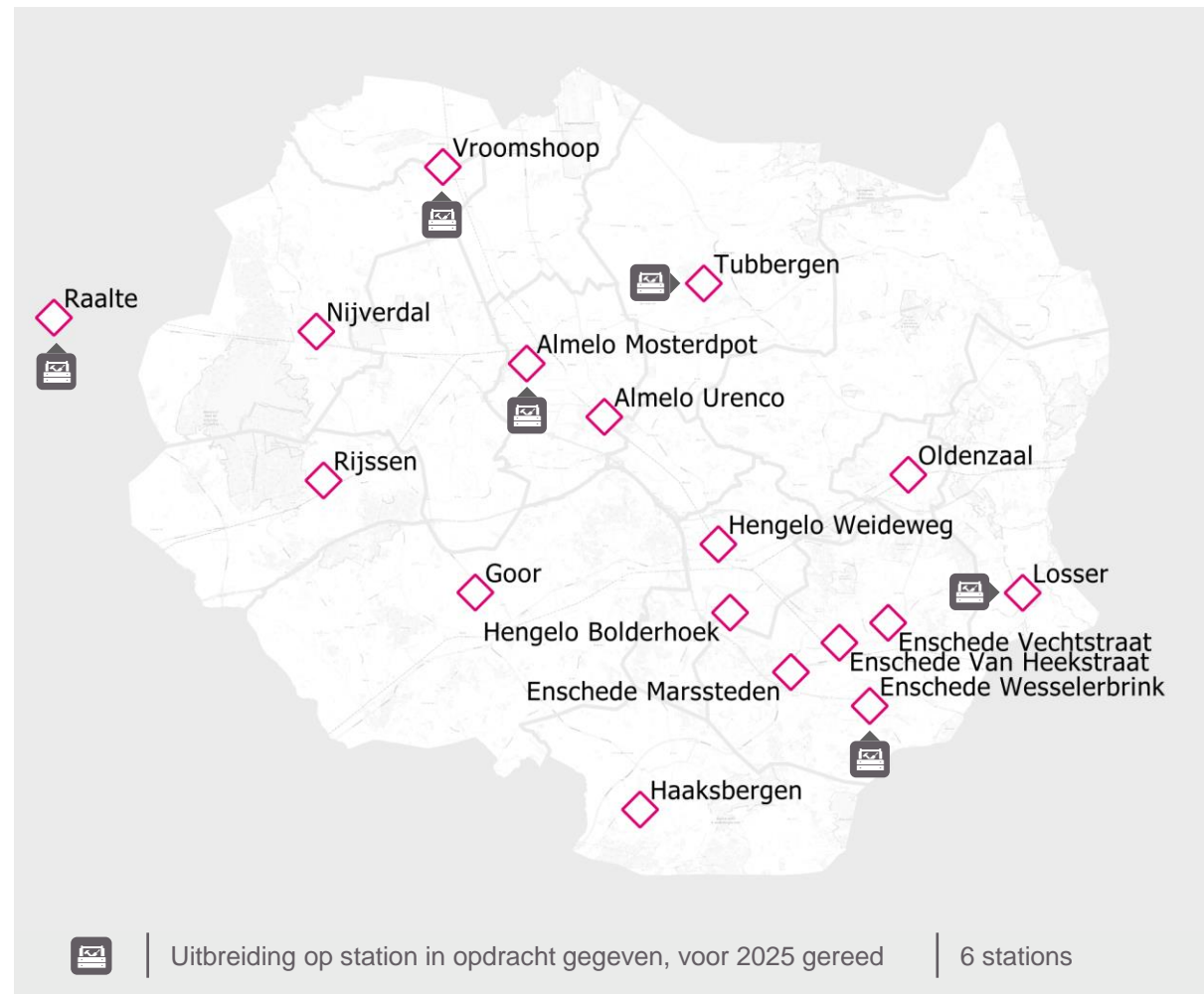
Reeds geplande uitbreidingen

Er zijn binnen de regio Twente al verschillende plannen voor uitbreidingen door Enexis en Coteq. In de figuur hiernaast zijn de stations weergegeven waar reeds opdracht is gegeven voor uitbreidingen voor 2025 ( ). Andere uitbreidingen die nog niet gepland zijn, zijn nog niet geprojecteerd.

Voor de stations Losser en Tubbergen zijn de reeds geplande uitbreidingen voldoende om het RES-bod aan te sluiten. Hier zijn (op basis van het RES-bod) geen verdere uitbreidingen door Enexis benodigd.

Voor de uitbreidingen op de stations Almelo Mosterdpot, Enschede Wesselerbrink, Vroomshoop en Raalte geldt dat ze aansluiting van een deel van het RES-bod mogelijk maken. Op deze stations zijn hiernaast nog verdere uitbreidingen door Enexis en Coteq nodig om knelpunten op te lossen.

Voor de hier genoemde uitbreidingen zijn ook aanpassingen aan het net van TenneT benodigd, zie hiervoor de sectie Bijlagen: 'Netimpact TenneT'.

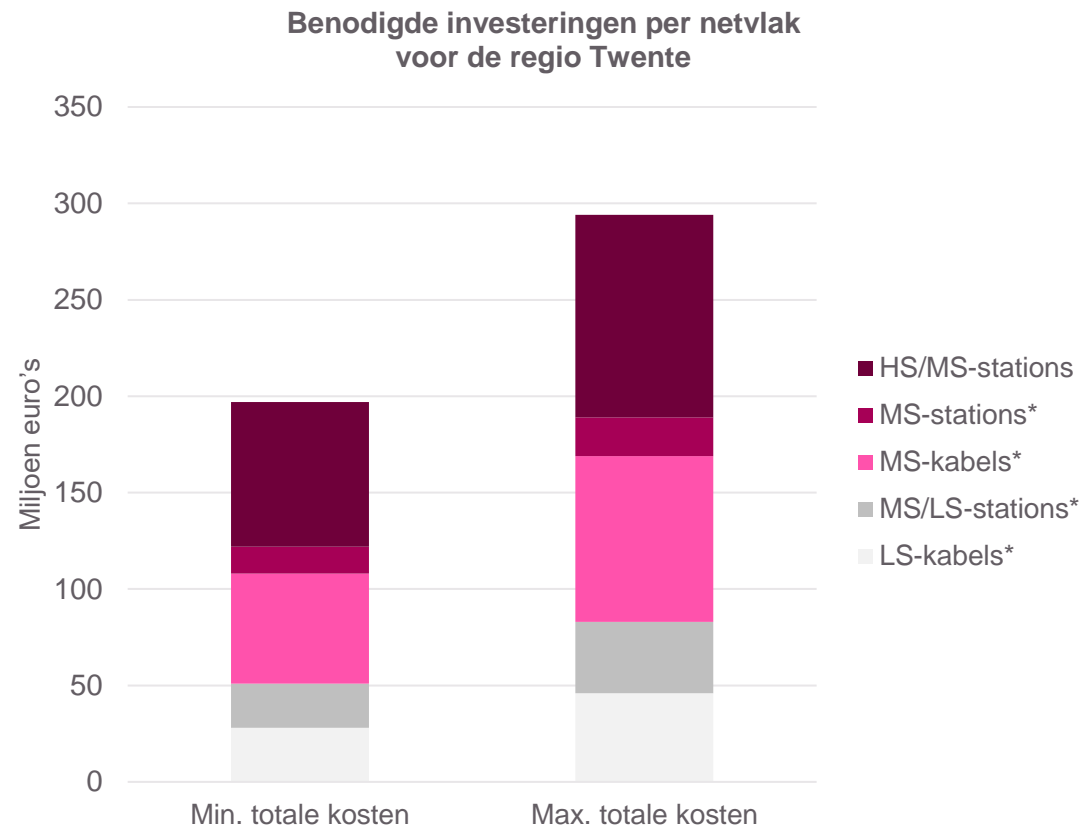

Impact op elektriciteitsnet

Impact op onderliggende netten en kosten

De indicatieve kosten voor Enexis en Coteq, ten behoeve van netinvesteringen voor de realisatie van het RES-bod, zijn in de figuur rechts geïllustreerd. Kosten voor TenneT zijn hierin niet meegenomen. Vanzelfsprekend gaan hogere ambitieniveaus gepaard met hogere maatschappelijke kosten.

- ◆ **Grotere projecten hebben vaak alleen impact op de HS/MS-stations.** Deze projecten worden direct aangesloten op de stations, denk aan meerdere windmolens of een groot zonnepark (>6 MW). Uitbreidingen van HS/MS-stations gaan gepaard met hoge kosten, lange doorlooptijden en voor nieuwe stations ook een groot ruimtebeslag.
- ◆ **De kleinere projecten hebben naast impact op de HS/MS-stations ook impact op de onderliggende netten.** Deze projecten worden aangesloten op het midden- en laagspanningsnet, denk aan kleinere zonneparken en zon op dak. Dit heeft als voordeel dat opwek en (lokaal) verbruik dicht bij elkaar ligt. Als dit echter op grote schaal plaatsvindt, zullen 'overschotten' ontstaan die worden teruggevoerd naar het bovenliggende net.
- ◆ **Ongeveer een vierde van het totale vermogen van de RES 1.0 Twente bestaat uit gebouw-gebonden zon.** Uitbreidingen in de onderliggende netten zijn daarom noodzakelijk voor de realisatie van de RES, en vormen daarmee ook een groot onderdeel van het totale werkpakket van Enexis en Coteq.
- ◆ **Clustering van projecten.** Om onderliggende netten te ontlasten wordt aanbevolen om projecten te clusteren, zodat deze van voldoende omvang zijn om direct aangesloten te kunnen worden op een HS/MS-station.
- ◆ **Integrale informatie over verschillende sectoren is nodig voor een volledig beeld van de impact op de onderliggende netten.** Ontwikkelingen in de gebouwde omgeving (Transitievisie Warmte) en in de mobiliteitssector (elektrisch vervoer) zijn van grote impact op deze netvlakken.

(*) De inschatting van MS- en LS-kosten is indicatief, en niet gebaseerd op de gegevens die zijn aangeleverd door de RES-regio. Deze inschatting is gemaakt op basis van een scenariostudie waarbij is gerekend met vergelijkbare duurzame zonn Vermogens als in het RES-bod.

Impact op elektriciteitsnet

Impact op ruimte en tijd

Hieronder is zichtbaar wat de extra ruimte is die nodig is voor nieuwe infrastructuur, behorende bij de verschillende netvlakken.

- ◆ Belangrijk is dat het bouwen en uitbreiden van HS/MS-stations in goed overleg met onder andere TenneT gedaan moet worden.
- ◆ De aanpassingen aan de netinfrastructuur vergen ruimte, zowel boven- als ondergronds. Te denken valt hierbij aan kabel- en leidingstroken en ruimte voor stations.
- ◆ In dit kader willen we meegeven dat het in de meeste gevallen niet verstandig is om de ruimte direct aangrenzend aan stations te gebruiken voor het plaatsen van zonnepanelen. Bij uitbreidingen van stations is deze ruimte mogelijkwys nodig, bijvoorbeeld om extra kabeltracés te kunnen realiseren. Het vergeven van deze ruimte kan daarom een beperkend effect hebben op de uitbreidingsmogelijkheden van een station.

Ruimtebeslag netuitbreidingen

Uitbreiding HS/MS-station		0 m ² (situatie-afhankelijk)
Nieuw HS/MS-station		15.000 – 40.000 m ²
Nieuw MS-station		200 – 4.000 m ²
Nieuw MS/LS-station		10 – 35 m ²
Kabelcircuit MS (ondergronds)		1 – 10 m (tracébreedte)
Kabelcircuit LS (ondergronds)		± 1 m (tracébreedte)

Hieronder is weergegeven welke individuele doorlooptijden verwacht kunnen worden bij investeringen in de verschillende netvlakken.

- ◆ Belangrijk is dat ‘individuele’ doorlooptijden zijn weergegeven. Deze indicatie van doorlooptijden voor individuele projecten moet gezien worden als de doorlooptijd, als ware dit het enige project dat door de netbeheerder uitgevoerd wordt. Natuurlijk zal er in werkelijkheid grote onderlinge afhankelijkheid zijn tussen projecten en is de doorlooptijd onder andere afhankelijk van de beschikbaarheid van technisch personeel en materieel.
- ◆ De doorlooptijd is ook afhankelijk van vergunningstrajecten; denk aan het wijzigen van een bestemmingsplan voor bijvoorbeeld bomenkap, het plaatsen van nieuwe gebouwen en dergelijke, ten behoeve van de uitbreiding van HS/MS-stations. Overheden kunnen hier invloed op uitoefenen.

Individuele doorlooptijden netuitbreidingen

Nieuw HS/MS station	5 tot 7 jaar
Uitbreiding HS/MS station	3 tot 6 jaar
Nieuw MS station	2,5 tot 3 jaar
Kabelcircuit MS	0,5 tot 3 jaar
Nieuw MS/LS station	0,5 tot 1 jaar
Kabelcircuit LS	0,5 tot 1 jaar

Impact op elektriciteitsnet

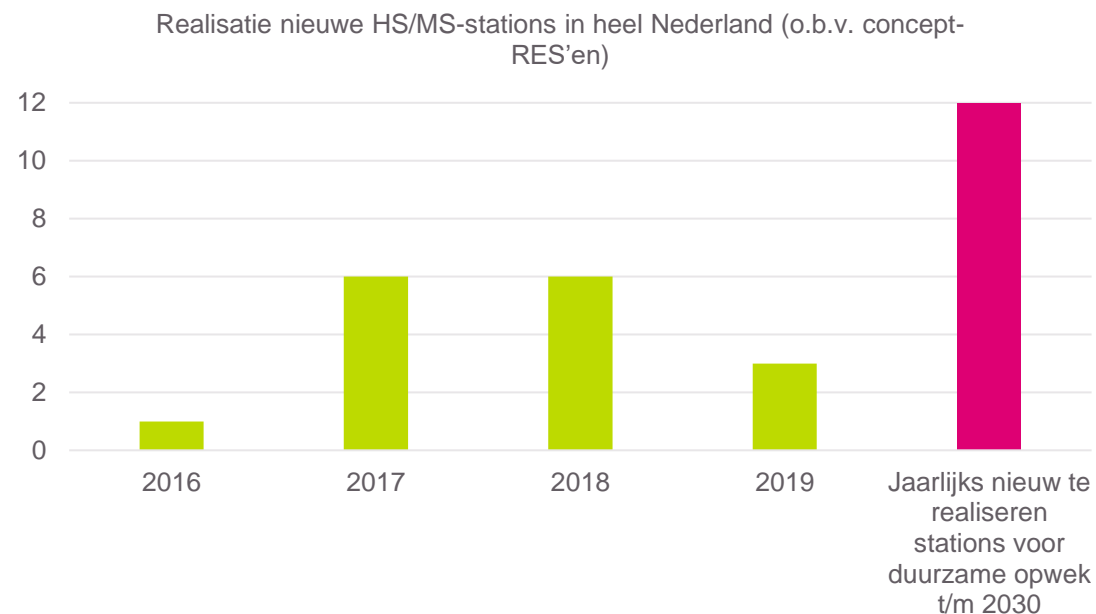
Het oplopende werkpakket van de netbeheerder

De opgave om de RES-ambities te realiseren is enorm. De figuur hiernaast geeft een beeld van het aantal HS/MS-stations dat de afgelopen jaren in Nederland gerealiseerd is. Daarnaast laat het zien hoeveel nieuwe stations er jaarlijks tot en met 2030 nodig zullen zijn om de plannen voor duurzame opwek te kunnen aansluiten. Om alle beoogde opwek te kunnen aansluiten, moeten er jaarlijks tenminste 12 nieuwe stations worden gebouwd.

- ◆ Het werkpakket van de netbeheerders loopt op door de energietransitie. Het uitvoeren van het toenemende werkpakket in combinatie met een tekort aan technisch personeel, vormt daarbij een uitdaging. We zullen slim en efficiënt moeten werken, om zo ook het uitvoeren van ons werkpakket haalbaar te maken.
- ◆ Door systeemefficiëntie kunnen netinvesteringen worden bespaard. Het aantal nieuw te bouwen stations kan worden verlaagd. Dit betekent dus een flinke tijdswinst en draagt daarom bij aan een uitvoerbare RES.
- ◆ Om tijdig de RES-ambities te kunnen halen, is het van belang de zoektocht naar geschikte locaties voor nieuwe stations samen te organiseren. Ook is het van belang te werken aan voldoende zekerheid, zodat wij als netbeheerder proactief kunnen investeren en de RES kunnen betrekken in onze investeringsplannen.

We willen u er ook graag op wijzen dat de Netbeheerders een wettelijke verplichting hebben om elke 2 jaar hun investeringsplannen in te dienen bij de toezichthouder ACM (Autoriteit Consument en Markt). In die plannen staat zo concreet mogelijk welke investeringen zij doen en op welke verwachtingen die zijn gebaseerd. Meer informatie hierover voor Enexis vindt u via:

<https://www.enexis.nl/over-ons/wat-bieden-we/documenten-en-publicaties/jaarverslagen-en-investeringsplannen>

Impact op elektriciteitsnet

Slimme oplossingen

Mogelijkheden van systeemefficiëntie

Het meenemen van de principes van systeemefficiëntie in de afwegingen voor de RES biedt kansen om;

- ◆ de haalbaarheid in tijd van de RES-ambitie te vergroten,
- ◆ ruimte te besparen, en
- ◆ maatschappelijke kosten te besparen.

Op de volgende slide wordt toegelicht welke mogelijkheden er zijn om de systeemefficiëntie te verbeteren in RES-regio Twente. Hierbij maken we gebruik van 5 ontwerpprincipes.

Mogelijkheden van flex-oplossingen in de toekomst

Enexis en Coteq staan voor een grote uitdaging om de energietransitie efficiënt en tegen de laagst mogelijke maatschappelijke kosten te faciliteren. Daarom worden alternatieven onderzocht, die mogelijk goedkoper zijn dan netverzwaringen. Hierbij wordt onder andere gekeken naar de toekomstige inzet van flexibiliteit. Wanneer in specifieke gevallen blijkt dat de inzet flexibiliteit doelmatiger is dan netverzwaring, kunnen flexibiliteitscontracten met zogenaamde 'aggregators' worden ingezet. Daarnaast kan flexibiliteit ook worden ingezet als tijdelijke maatregelen voor het overbruggen van de tijd tot netverzwaring gerealiseerd is. Op deze manier kan tijdig ruimte geboden worden voor nieuw aan te sluiten duurzame opwek. Op dit moment zijn er nog weinig flexibele bronnen (zoals bijvoorbeeld batterijen) aangesloten op het elektriciteitsnetwerk, maar dit kan in de toekomst veranderen.

Impact op elektriciteitsnet

Aanbevelingen voor meer systeemefficiëntie

Bestaande infrastructuur optimaal benut

- ◆ Maak zoveel mogelijk gebruik van bestaande capaciteit door zon en wind aan te sluiten waar ruimte beschikbaar is of komt.
- ◆ Benut de extra capaciteit die met uitbreidingen (en loslaten storingsreserve) gerealiseerd wordt vollediger.
- ◆ In de regio Twente kan gekeken worden naar het verplaatsen van zoekgebieden naar stations Goor en Oldenzaal, om daarmee stations Hengelo Bolderhoek en Losser te ontlasten. Op stations Goor en Oldenzaal is of komt nog ruimte beschikbaar voor duurzame opwek. Hierdoor zijn sommige uitbreidingen op andere stations wellicht niet nodig.

Transport minimaliseren door combineren energievraag en –aanbod

- ◆ Plaats opwek en verbruik zo dicht mogelijk bij elkaar. Als vraag en aanbod in balans zijn, hoeft minder energie te worden getransporteerd.
- ◆ Op verschillende stations zien we een redelijke balans tussen vraag en aanbod. Er is wel winst te behalen. Dit kan door de locaties van vraag en aanbod achter het station waar mogelijk te combineren op één locatie, en te kijken hoe de opwek zoveel mogelijk (direct) lokaal gebruikt of opgeslagen kan worden.

Evenwichtige verdeling wind en zon

- ◆ Door zon en wind te combineren kan de beschikbare capaciteit efficiënter benut worden. Dit komt mede doordat opwekpieken niet altijd gelijktijdig zijn.
- ◆ Zoek naar mogelijkheden voor gecombineerde zoekgebieden of het aansluiten van zonprojecten bij bestaande windparken.
- ◆ In Twente zien we op de meeste stations een overwegend aandeel zon, hier is nog winst te behalen. De totale verhouding zon/wind op basis van het RES-bod Twente is 85/15 in opgesteld vermogen. Een optimale verhouding van zon en wind ligt rond de 50/50 in opgesteld vermogen, voor regio Twente betekent dit een optimale verdeling in van 26% zon en 74% wind in opgewekte energie.

Clustering duurzame opwekprojecten

- ◆ Een klein aantal grootschalige projecten in plaats van meerdere kleine projecten kan veel besparen op ruimte, maatschappelijke kosten, en uitvoeringscapaciteit voor het realiseren van de aansluitingen.
- ◆ Naast het clusteren van kleinere projecten in Twente, kan daarbij ook worden gekeken naar het gezamenlijk aansluiten van clusters. Door middel van cable pooling kan zon en wind op één aansluiting gecombineerd worden. De voorkeur van de netbeheerders is dat deze initiatieven van te voren bekend zijn.

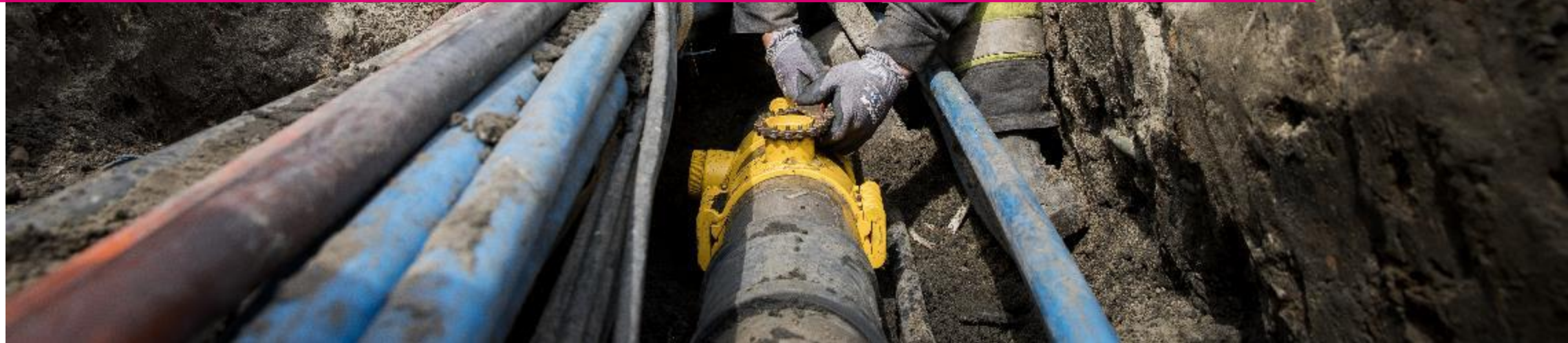
Overige oplossingen

- ◆ *Voor netbeheerders:* het, zodra toegestaan, inzetten van de reservecapaciteit van het elektriciteitsnet. Het gebruik van de reserve capaciteit op de transformatoren (n-0 capaciteit) is ook meegenomen in de RES analyse.
- ◆ *Voor initiatiefnemers:* aftoppen van productie levert veel efficiëntie op voor de netinfrastructuur omdat de pieken niet meer opgevangen hoeven te worden. Bij de RES analyse is rekening gehouden met het aftoppen van grootschalige zon. Door het combineren van gezamenlijk aansluiten en aftoppen is nog meer winst te behalen, hierbij wordt gericht gekeken naar het aftoppen van de gezamenlijke piek. De regio kan hierin helpen door voorwaarden en mogelijkheden te scheppen.

5. Impact op gasnet

Impact op gasnet

Visie op inzet warmte vanuit de netbeheerder (1)

In de warmtetransitie worden afwegingen gemaakt tussen verschillende warmteoplossingen. Omdat keuzes veel impact hebben op de gasnetten en elektriciteitsnetten, willen Enexis en Coteq hun visie en aanbevelingen meegeven aan betrokken partijen in de RES.

Gasnetten behouden, na 2030 eventueel inzetten voor duurzame gassen

De inzet van gas in Nederland - en dus ook de infrastructuur - gaat de komende decennia veranderen. Aardgasvrij maken van buurten en industrie betekent niet automatisch het verwijderen van gasnetten. Gasnetten kunnen ook gebruikt worden voor distributie van andere soorten duurzame gassen. Om de maatschappelijke kosten zo laag mogelijk te houden streven we ernaar om waar dat kan gasnetten te behouden. Zo blijft de leveringszekerheid geborgd, kan later gekozen worden om de netten zo goedkoop mogelijk te verwijderen of kunnen netten in de toekomst alsnog worden gebruikt voor duurzame gassen.

In gemeenten kijken naar integrale energiesysteem in de wijk

Gemeenten werken op lokaal niveau aan de Transitievisie Warmte (TVW). Enexis stimuleert om in de TVW te kijken naar het energiesysteem als geheel, en daarbij gebruik te maken van een wijkgerichte aanpak. De impact van de warmteoplossing op het elektriciteitsnet moet in samenhang met elektrisch vervoer en zonne-energie in de wijk worden bekeken. Om te zorgen dat de investeringen die we doen planbaar en betaalbaar zijn, is het voor ons belangrijk dat investeringen zoveel mogelijk collectief worden uitgevoerd. Daarnaast willen wij vroegtijdig helderheid en zekerheid hebben over waar gasleidingen kunnen blijven liggen en waar elektriciteitsnetten moeten worden verzwaaard.

Groengas gebruiken indien bron in de buurt, alternatieven niet haalbaar zijn

Groengas is biogas (opgewekt uit mest, slib etc.) dat is opgewerkt tot de kwaliteitseisen voor aardgas. Het is daarom geschikt om via onze gasnetten te transporteren. Er wordt steeds meer groengas ingevoerd en is dus steeds meer beschikbaar als een bouwsteen van het integrale energiesysteem. Groengas biedt kansen om bestaande gasnetten optimaal te benutten en investeringen in het elektriciteitsnet te voorkomen. Maar voor het gebruik ervan zijn wel investeringen in de gasnetten nodig. De decentrale productie kent namelijk een constante productiestroom terwijl de vraag fluctueert. Groengas is één van de puzzelstukken, benut het optimaal. Het optimaal benutten van onze gasnetten en het vermijden van investeringen in elektriciteitsnetten leidt tot de laagste maatschappelijke kosten. Tegelijkertijd is groengas vooralsnog schaars. Daarom volgen we (o.a. in TVW en RES) de lijn: zet groengas daar in waar alternatieven financieel en/of technisch niet haalbaar zijn.

Hybride warmtepompen: 'no regret' waar warmte, all-electric niet mogelijk

Hybride warmtepompen kunnen een belangrijke rol spelen in de omschakeling naar een duurzame warmtevoorziening, met name in buurten met woningen die zich niet goed lenen voor warmte(netten) of een all-electric warmtevoorziening. De hybride warmtepomp kan een rol spelen in het behalen van de CO₂-doelstellingen. Zeker op plekken waar op korte termijn een overgang naar all-electric of warmte niet mogelijk is en waar nu al een gasnet ligt. Een combinatie tussen groen gas en een hybride warmtepomp leidt ertoe dat meer huishoudens gebruik kunnen maken van groen gas. Het verdient aanbeveling om de potentie van hybride warmtepompen verder uit te werken.

Impact op gasnet

Visie op inzet warmte vanuit de netbeheerder (2)

(Houtige) biomassa: houd rekening met alternatieve routes

Er is veel discussie over de inzet van biomassa. Biomassa is een breed begrip. Op dit moment gaat de discussie vooral om de inzet van houtige biomassa voor de productie van elektriciteit en warmte. Kernvraag is of de inzet van houtige biomassa nog als duurzaam gezien mag worden. Hierin spelen twee argumenten, de kans op roofbouw en de vraag of de netto CO2 emissie van biomassa op de termijn van 2030 wel voldoende wordt gecompenseerd door nieuwe aanplant. Daar waar in regionale warmtevisies en Transitievisies Warmte nog wordt gerekend op de inzet van houtige biomassa zal rekening moeten worden gehouden met alternatieve routes. Voor de inzet van overige biomassa in bijvoorbeeld biobrandstoffen en de route naar groengas speelt deze discussie nu overigens niet.

Waterstof: geen oplossing tot 2030, wel kansen voor langere termijn

De komende jaren zijn de mogelijkheden van de toepassing van waterstof nog hoogst onzeker. Daarom houden de netbeheerders hier in het bepalen van de netimpact vooralsnog geen rekening mee. Daarom is ons standpunt dat de inzet van waterstof als oplossing voor de warmtevoorziening in woningen en gebouwen tot 2030 niet aan de orde is en dus ook niet thuishoort in een Transitievisie Warmte als oplossing voor de periode tot 2030. Wel werken we aan enkele pilots om de kansen op langere termijn te onderzoeken.

Warmtenetten inzetten in verstedelijkt gebied, bij voorkeur publiek beheerd

Met de grootschalige uitrol van warmtenetten als belangrijk alternatief voor aardgas in de gebouwde omgeving, worden warmtenetten onderdeel van de vitale energie infrastructuur van Nederland. Dit maakt de aanleg van deze infrastructuur in de openbare ruimte een publieke aangelegenheid. Het is de visie van Enexis dat gemeenten en hun inwoners, net als bij het elektriciteits- en gasnet, kunnen rekenen op een publieke partij voor de aanleg en het beheer van warmte infrastructuur. Warmtenetten kunnen rendabel worden ingezet in stedelijk gebied (wijken en buurten met veel verdichting en hoogbouw).

A woman in a blue and white striped shirt stands at the front of a meeting room, presenting to a group of people seated around a large wooden table. A large screen behind her displays a presentation titled "ENERGIEBESPARING" (Energy Saving) with a grid of pink and red squares. The room has large windows on the left and a potted plant in the center.

6. Conclusies en aanbevelingen

Conclusies en aanbevelingen

Belangrijke overwegingen om mee te nemen (1)

Netimpact van de RES 1.0

- ◆ Op 4 stations is nu een knelpunt. Er ontstaat op 3 stations een knelpunt voor 2025 en op 9 stations na 2025. 1 station kent geen knelpunt op basis van het RES-bod.
- ◆ De knelpunten zijn een gevolg van beperkte capaciteit op de HS/MS-stations van Enexis en/of op het hoogspanningsnet van TenneT.

Conclusies op netimpact Enexis en Coteq

Om de knelpunten, die ontstaan door het RES-bod, op te lossen zijn investeringen door Enexis en Coteq nodig.

- ◆ **Op 14 HS/MS-stations zijn uitbreidingen benodigd en mogelijk.** Voor deze stations geldt dat de beschikbare capaciteit op het net van Enexis en Coteq pas benut kan worden na uitbreiding van het hoogspanningsnet van TenneT.
  - ◆ Voor de stations Losser en Tubbergen staan al uitbreidingen gepland (door Enexis) die aansluiting van het RES-bod mogelijk maken. Daarnaast staan op de stations Almelo Mosterdpot, Enschede Wesselerbrink, Vroomshoop en Raalte uitbreidingen gepland (door Enexis en Coteq) die aansluiting van een deel van het RES-bod mogelijk maken.
  - ◆ Op alle stations zijn de benodigde uitbreidingen mogelijk. Station Losser zit na deze uitbreiding aan de maximale capaciteit die mogelijk is, verdere oplossingen moeten op andere (eventueel nieuw te stichten) stations gezocht worden.

- ◆ **Het combineren en verplaatsen van zoekgebieden kan investeringen beperken.** Hierbij kan bijvoorbeeld gedacht worden aan het verplaatsen van zoekgebieden naar station Goor of Oldenzaal, om daarmee stations Hengelo Bolderhoek en Losser te ontlasten.
- ◆ **Tussen het RES-bod en aanvragen uit de markt bestaat een verschil in fasering.** Marktpartijen lijken nu al meer plannen voor duurzame energieproductie te hebben dan door de RES-regio wordt voorzien. Aangenomen wordt dat de RES ambitie leidend is voor het bestemmen en vergunnen van duurzame energie projecten. Daarmee is de RES ambitie ook leidend in de investeringen in netcapaciteit. Het feit dat de initiatieven van marktpartijen verschillen van de ambitie van de RES-regio, kan ertoe leiden dat niet alle marktaanvragen kunnen worden gerealiseerd.
- ◆ **Er zijn voor deze doorrekening nog onvoldoende specifieke locaties aangewezen voor plaatsing van grootschalige opwek.** Een volledig beeld van de locaties van duurzame opwek is van groot belang voor het bepalen van de netimpact. Voor het verdere proces wordt daarom aangeraden samen te werken aan het verder concretiseren van het RES-bod en de locatie hiervan.

Conclusies en aanbevelingen

Belangrijke overwegingen om mee te nemen (2)

Aanbevelingen op netimpact Enexis en Coteq

- ◆ **Clustering van projecten.** Door clustering van projecten, zijn deze van voldoende omvang om direct aangesloten te kunnen worden op een HS/MS-station. Dit schept bovendien meer ruimte op de onderliggende netten.
- ◆ **Ruimte vrijhouden voor netuitbreidingen.** Het is in de meeste gevallen niet verstandig om de ruimte direct aangrenzend aan stations te gebruiken voor het plaatsen van zonnepanelen. Bij uitbreidingen van stations is deze ruimte mogelijk nodig, bijvoorbeeld om extra kabeltracés te kunnen realiseren. Het vergeven van deze ruimte kan daarom een beperkend effect hebben op de uitbreidingsmogelijkheden van een station. MS- en MS/LS-stations staan veelal in woonwijken staan. Het is daarom aan te bevelen het 'snippergroen' in de wijken te behouden, om zo de uitbreidmogelijkheden van deze stations niet te beperken.
- ◆ **Het bouwen van een nieuw station is een langdurig proces.** Men dient rekening te houden met het vergunningenproces vanuit een gemeente. Het dringende advies van de netbeheerders aan overheden is om het bestemmen en vergunnen van de initiatieven gelijk op te laten lopen met de realisatie van de daarvoor benodigde infrastructuur.

Conclusies en aanbevelingen op netimpact TenneT

De gehele netimpactanalyse van TenneT is te vinden in de Bijlagen 'Netimpact TenneT'. Deze analyse is gebaseerd op cijfers van de concept-RES maar geeft ook een goed beeld van de impact van het RES 1.0 bod.

- ◆ Regio Twente is van oudsher een verbruik gedreven regio. In deze regio vinden op dit moment de nodige netwijzigingen plaats. Daarnaast staat er ook een project in de planning ten gevolge van stijging van verbruik in de regio Enschede. De RES-opgave van opwek kan daardoor op veel van de stations zonder additionele netverzwaringen geschieden. Enkel de opgave rondom Tubbergen en Vroomshoop kan met het huidige netwerk niet gefaciliteerd worden. Additioneel aan het IP2020 zijn opwaarderingen nodig op de bestaande hoogspanningslijnen tussen Almelo, Vroomshoop en Tubbergen. De verwachting is dat deze opwaarderingen door TenneT gerealiseerd kunnen zijn voor 2030.
- ◆ Deze investering kan vermeden worden als de RES regio geplande opwek achter de stations Tubbergen en Vroomshoop zodanig verplaatst dat deze kan worden aangesloten op station Almelo Mosterdpot. Verdere vermindering van de netimpact kan worden geboden door de RES opgave van de gemeente Rijssen-Holten meer in het oosten van de gemeente te situeren en te ontsluiten op station Goor in plaats van station Rijssen.
- ◆ In algemene zin wordt voor de gehele deelnetregio aanbevolen om toename en locatie van duurzame opwek enerzijds en het beschikbaar zijn en komen van netcapaciteit anderzijds goed op elkaar af te stemmen.

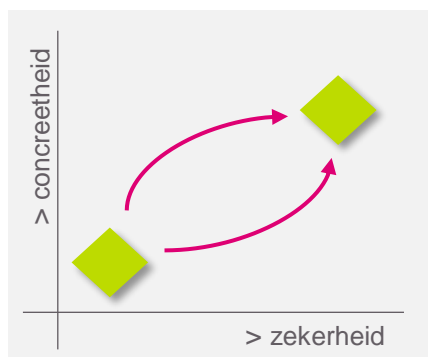

Aanbevelingen

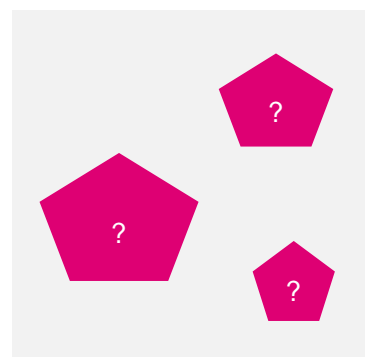
Vervolgstappen

Proces-gerelateerde aanbevelingen voor het vervolg

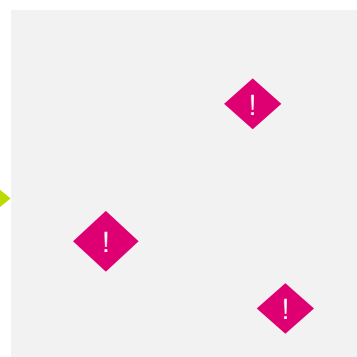
- ◆ Onze investeringsplannen worden gebaseerd op deze RES doorrekeningen. We willen nadrukkelijk aanbevelen om enkel projecten te vergunnen die ook vastgelegd zijn in de RES. Door andere projecten ook te vergunnen (die wij ook moeten aansluiten), kan het RES bod wellicht later niet haalbaar meer zijn
- ◆ De tijd om stations te bouwen/uit te breiden loopt niet synchroon met het aansluiten van duurzame initiatieven. De netbeheerders opteren ervoor om het bestemmen en vergunnen van de initiatieven voor duurzame energieproductie gelijk op te laten lopen met de realisatie van de daarvoor benodigde infrastructuur. Neem uitbreiding en aanleg van energie-infrastructuur, ten behoeve van de energietransitie, mee in omgevingsvisies en -plannen van gemeenten.
- ◆ Onderling overleg en afstemming is essentieel om het RES-bod te behalen. Stem initiatieven voor opwek af met Enexis, Coteq, TenneT, tussen de partijen betrokken bij de formulering van het RES-bod, met buur-RES-regio's en binnen gemeenten, waarbij er samen gezocht wordt naar mogelijkheden en oplossingen. Ga samen op zoek naar de juiste vorm van samenwerking. Samen maken we de plannen concreet, gaan we op zoek naar passende locaties en programmeren we de plannen in de tijd.

Programmering van de RES, naar meer concreetheid en zekerheid

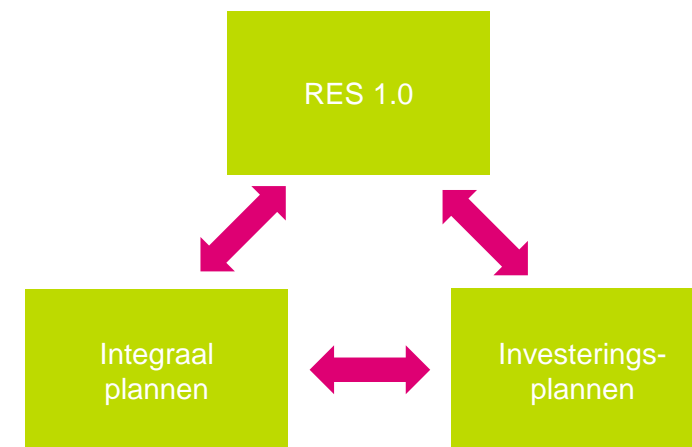
Van RES-gebied – situatie nu

Naar RES-gebied – gewenst

Wat gaan we samen doen richting RES 2.0?

- ◆ We werken verder richting een integrale doorrekening:
  - ◆ Meer aandacht voor gas, waterstof, warmte
  - ◆ Meer aandacht voor andere sectoren (landbouw, industrie, mobiliteit, datacenters en gebouwde omgeving)
- ◆ De nieuwe inzichten uit RES 1.0 helpen, nu we de feiten beter kennen, om beter samen te werken en constructief het overleg aan te gaan waar ontwikkelingen gefaciliteerd kunnen worden, en waar met welke prioriteit uitbreidingen gedaan kunnen en moeten worden. Zowel door Enexis en Coteq als TenneT. Dit zal ook een goede basis vormen voor het integraal plannen. We gaan samen aan de slag om de locaties voor grootschalige opwek en uitbreidingen van infrastructuur, te concretiseren en realisaties te plannen in de tijd.

7. Bijlagen

Bijlagen - Inhoud

- A. Disclaimer
- B. Netimpact TenneT
- C. Detailinformatie aangeleverde gegevens
- D. Het belang van een integraal beeld
- E. Landelijke sectorale ontwikkelingen
- F. Bronnen
- G. Afkortingen, eenheden en terminologie

Disclaimer

Dit document is met zorg samengesteld ten behoeve van de ontwikkeling van de RES. Het is van belang een aantal zaken in acht te nemen bij het lezen van dit document:

- ◆ Bij de impactbepaling is voornamelijk gefocust op de impact op de HS/MS-stations. Uitbreidingen van deze stations gaan gepaard met hoge kosten, lange doorlooptijden en voor nieuwe stations ook een groot ruimtebeslag. Er is hierbij rekening gehouden met de huidige situatie op deze stations. De doorrekening is dus een momentopname in een energiemarkt die volop in beweging is. Bij de impactbepaling zijn de plannen van de omliggende RES-regio's mee genomen, deze kunnen namelijk ook impact hebben op de HS/MS-stations in en rondom de regio. Hiervoor is gebruik gemaakt van de concept-RES-biedingen van aangrenzende regio's.
- ◆ Dit document bevat een globale indicatie van de effecten van het RES-bod op drie aspecten: tijd, ruimte en kosten. Door dit globale karakter worden diverse onderwerpen niet meegenomen, bijvoorbeeld de belasting op individuele kabels of de lokale spanningskwaliteit op delen van het net. Dus het kan blijken dat er aanvullende netinvesteringen nodig zijn en dat de impact op de ruimte groter is. Bij de terugkoppeling op het aspect tijd is alleen rekening gehouden met de individuele projectdoorlooptijden, terwijl hierbij veel onderlinge afhankelijkheden bestaan.
- ◆ Voor de impactbepaling is gebruik gemaakt van alle gegevens zoals weergegeven in de sectie 'Aangeleverde gegevens'. Daarbij is 2019 gebruikt als het zogenoemde basisjaar, waarvoor de gegevens zijn aangeleverd door CE Delft en Generation.Energy in opdracht van NP RES. Voor meer informatie zie: [Back-up Data Doorrekening RES Netbeheerders, Verantwoording Bronnen en Methoden, Versie 1.0 – 29 Oktober 2019](#). Enexis draagt geen verantwoordelijkheid voor de back-up gegevens of de aangeleverde gegevens door de regio.
- ◆ De impact is beoordeeld vanuit de huidige wet- en regelgeving. Er is bij de impactbepaling wel rekening gehouden met het toekomstig gebruik van de zogenoemde 'vluchtstrook' (N-0 situatie). Deze maatregel kan helpen om de realisatie van de ambities mogelijk te maken of te versnellen, meer informatie hierover is te vinden in het NBNL ['Position Paper voor het Rondetafelgesprek over Netcapaciteit'](#).
- ◆ Bij de impactbepaling is rekening gehouden met het toepassen van curtailment ('aftoppen' van pieken) van zonne-opwek. Dit wordt in de praktijk vaak toegepast omdat dit resulteert in kostenbesparing voor de klant. Voor zowel zon op land als grootschalige gebouw-gebonden zon is rekening gehouden met 30% curtailment. Het aftoppen van zonneprojecten wordt ondersteund door zowel netbeheerders als de zonenergiesector in het [convenant Stroom Betaalbaar op het Net](#).
- ◆ Het bestaand opgesteld vermogen wordt meegenomen om het totaal opgesteld vermogen vast te stellen. Hiermee wordt door PBL berekend of het nationale doel om tenminste 35 TWh grootschalig hernieuwbaar op land in 2030 gerealiseerd te hebben, wordt gehaald. Recentelijk zijn de concept-RES'en ook geapprecieerd door PBL, zie: ['Regionale Energie Strategieën. Een tussentijdse analyse, PBL, juni 2020.'](#)
- ◆ Enexis geeft met het delen van deze informatie inzicht en advies t.b.v. de ontwikkeling van de RES, niets in dit document worden gezien als het geven van een positieve transportindicatie. Enexis aanvaardt geen aansprakelijkheid voor enige schade die direct of indirect ontstaat als gevolg van (het oneigenlijk) gebruik van de kaarten en informatie. Aan de informatie in dit document kunnen dan ook geen rechten worden ontleend. Neem voor specifieke ontwikkelingen, ambities en projecten altijd contact op met Enexis voor de meest actuele informatie.

Netimpactanalyse concept-RES'en 110 kV-deelnet Overijssel-Noordoostpolder

TenneT TSO
Oktober 2020

Netimpactanalyse door TenneT

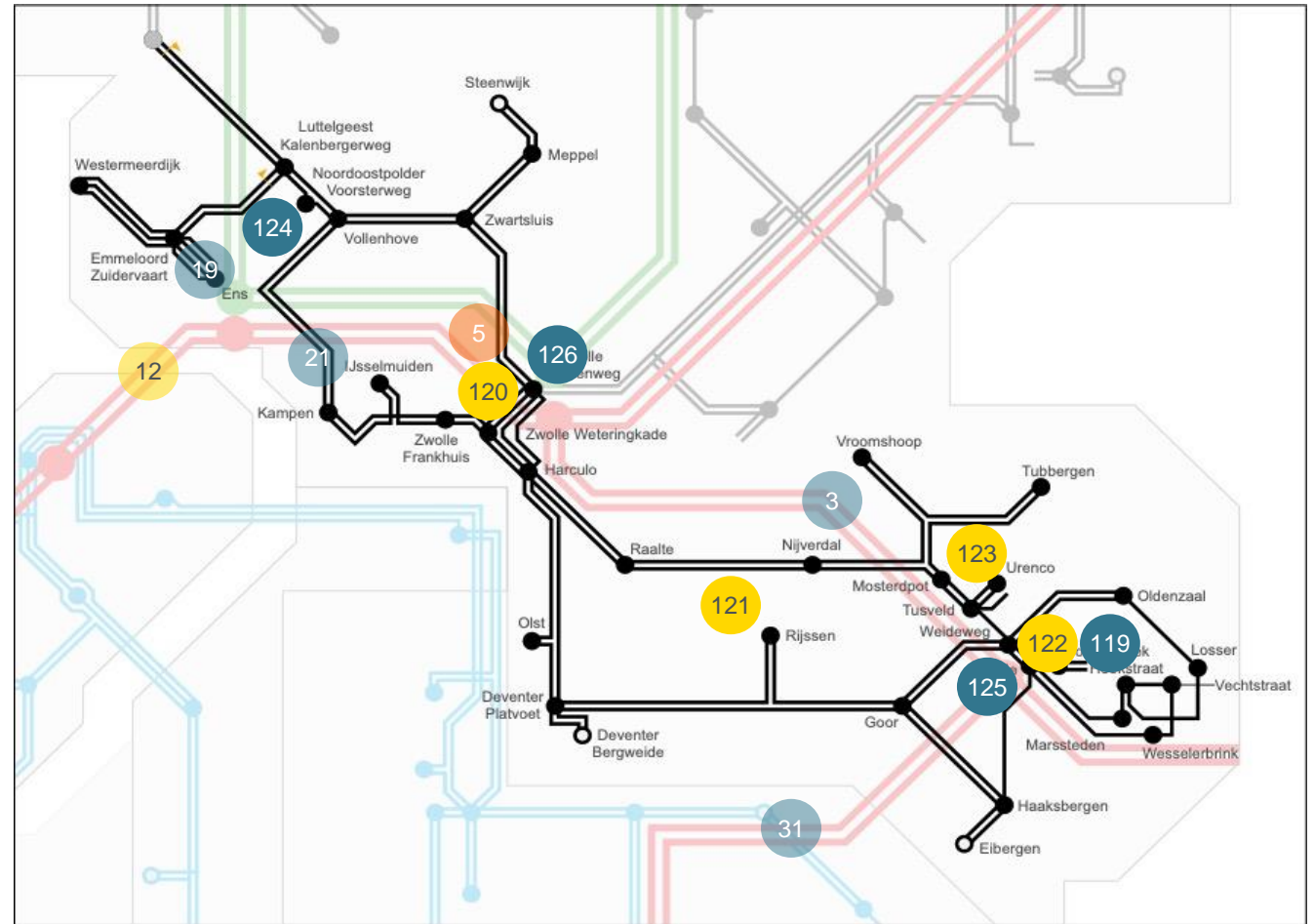
- In de zomer van 2020 heeft TenneT de netimpact bepaald van alle concept-RES-sen, waarvan de regionale netbeheerders tot die tijd één of meer doorrekeningen hadden gedaan. De impactbepaling is uitgevoerd per hoogspannings*deelnet*. Dit is een deel van de 110/150kV-netten, dat qua bedrijfsvoering als een aparte entiteit kan worden beschouwd en dat geografisch meestal één of twee provincies omvat.
- De regionale netbeheerders hebben aan TenneT de gegevens ter beschikking gesteld, die zij hebben ontvangen van de betreffende RES-regio's.
- Als de RES-regio aan de regionale netbeheerder had gevraagd om meer dan één scenario door te rekenen, heeft de regionale netbeheerder de gegevens aan TenneT overlegd, die conform het uiteindelijke concept-RES-scenario waren of daar zo dicht mogelijk bij in de buurt lagen.
- TenneT heeft de ontvangen gegevens vergeleken met de uitgangspunten voor het Investeringsplan Net op land 2020-2029 (hierna: IP2020), dat TenneT op 1 oktober 2020 heeft gepubliceerd. In dit IP is niet uitsluitend rekening gehouden met de ontwikkeling van duurzame opwek op land, maar óók met verwachte ontwikkelingen op het gebied van wind op zee, industrie en mobiliteit. Daar waar de concept-RES-gegevens daar aanleiding toe gaven zijn aanvullende berekeningen gedaan.
- De uitkomsten van de analyses van de regionale netbeheerders en TenneT sluiten soms niet naadloos op elkaar aan. Hierover is nog nadere afstemming nodig tussen de netbeheerders.
- In deze rapportage wordt eerst ingegaan op de projecten, die in het IP2020 zijn opgenomen. Dit zijn projecten, die in de realisatiefase zijn, dan wel in de basisontwerpfase, dan wel in de studiefase. Daarna wordt de netimpact van de concept-RES besproken in relatie tot de projecten – en de daaraan ten grondslag liggende voorziene knelpunten in het net – uit het IP2020.
- TenneT heeft in het najaar van 2020 nieuwe gegevens ontvangen van de regionale netbeheerders. Dit zijn gegevens van de RES 1.0 scenario's van de RES-regio's. TenneT heeft deze cijfers vergeleken met de gegevens uit de concept-RES scenario's en heeft voor de onderhavige RES-regio geconstateerd, dat de veranderingen in de data niet tot wezenlijke verandering leiden van de voorziene impact op het hoogspanningsnet. **De voorliggende rapportage geeft daarom óók een goed beeld van de impact van het RES 1.0 scenario op het hoogspanningsnet.**

Belangrijkste capaciteitsprojecten IP2020

110 kV-deelnet Overijssel-Noordoostpolder

220/380 kV-projecten:

- 3 Studie naar de opwaardering transportcapaciteit 380 kV-verbinding Zwolle-Hengelo naar 2 x 2.635 MVA.
- 5 Beoogde opwaarderen transportcapaciteit 380 kV-verbinding Ens-Zwolle naar 2 x 2.635 MVA.
- 19 Studie naar capaciteitsuitbreiding verbinding Lelystad-Ens met extra circuit.
- 21 Studie naar vergroten 380-220 kV-transformatorcapaciteit in Ens.

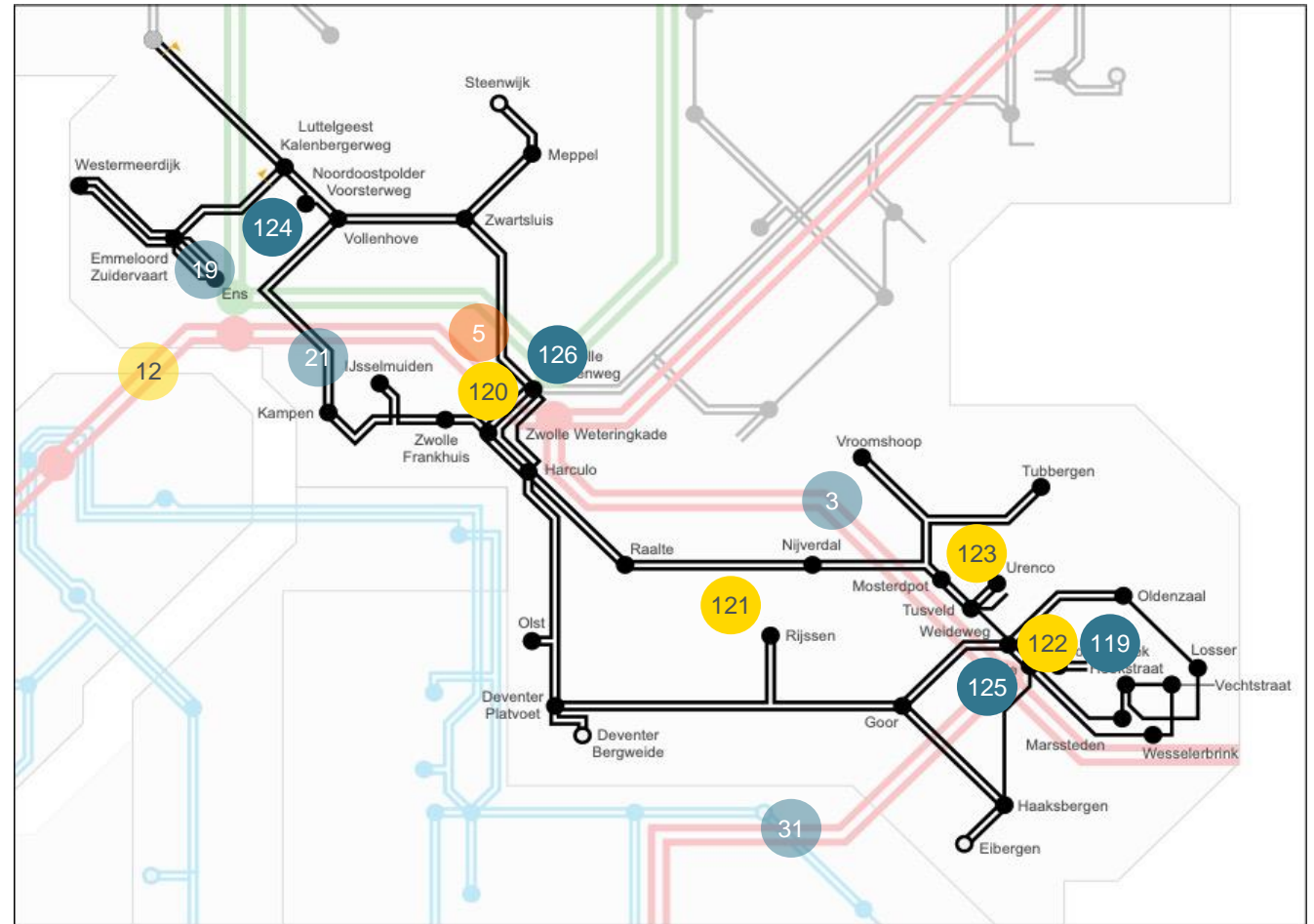
● Studie
 ● Basisontwerp
 ● Realisatie

Belangrijkste capaciteitsprojecten IP2020

110 kV-deelnet Overijssel-Noordoostpolder

110 kV-projecten:

- 119 Opwaarderen ring Enschede
- 120 Seriespoelen plaatsen ter ondersteuning van balancering in het net
- 121 Netsplitsing t.b.v. isoleren 2 koppelstations om doortransporten te elimineren
- 122 Aanpassingen op station Hengelo Oele (e.o.) t.b.v. splitsing van de netdelen
- 123 Extra kabelverbinding tussen Almelo Mosterdpot en Hengelo Weideweg i.v.m. 100 MW criterium na netsplitsing.
- 124 Geografische netverdeling recht trekken t.b.v. extra transportcapaciteit productie
- 125 4^e transformator op station Hengelo Oele
- 126 4^e transformator op station Zwolle Hessenweg

● Studie
 ● Basisontwerp
 ● Realisatie

Netimpact concept-RES 110 kV-deelnet Overijssel-Noordoostpolder (1)

Concept-RES-opgave Noordoostpolder (Flevoland):

In de concept-RES-opgave voor de Noordoostpolder (NOP) is rekening gehouden met 570 MWp zon; dit is hoger dan waarmee in het IP2020 gerekend is.

Vanuit het IP2020 is een project geïnitieerd voor een extra verbinding tussen station Luttelgeest Kalenbergerweg en Emmeloord Zuidervaart. Realisatie van dit project is nodig voor de duurzaamheidsopgave in het oostelijke deel van de Noordoostpolder. De investeringen van Luttelgeest naar Emmeloord zijn te voorkomen door duurzame opwek aan te sluiten op station Emmeloord Zuidervaart.

Bij de huidige concept-RES-opgave kan de combinatie van hoge zon- en windproductie leiden tot knelpunten op de transformatoren van Ens. Dit kan voorkomen worden door zon- en wind op één aansluiting aan te sluiten en daarbij de invoeding af te toppen op de zeldzame momenten waarop de pieken van zon- en windproductie samenvallen (cable-pooling).

Met de kennis van nu en met medewerking van alle partijen om de netimpact van de RES te beperken ziet het er naar uit, dat de concept-RES-opgave voor de gemeente Noordoostpolder in 2030 door TenneT kan worden gefaciliteerd.

Netimpact concept-RES 110 kV-deelnet Overijssel-Noordoostpolder (2)

Concept-RES-opgave West-Overijssel:

De concept-RES-opgave is voor West-Overijssel groter dan de opgave in het IP2020.

Door aanpassingen op de diverse stations wordt in de komende jaren het West-Overijsselse deel van het 110 kV-net gescheiden van de 110 kV-netdelen Hengelo en Zuid-Drenthe. Hierdoor ontstaan kleinere deelnetten (pockets), die door het stations Zwolle Hessenweg 220/110 kV is verbonden met het 220/380 kV-netvlak. Hierdoor kan duurzaam opgewekte stroom, die niet in de regio zelf wordt gebruikt, snel worden afgevoerd en worden voorziene overbelastingen op station Hessenweg gemitigeerd.

Om de concept-RES te faciliteren (die zoals genoemd groter is dan de opgave uit het IP2020) is het nodig dat, additioneel aan de al in realisatie en in studie zijnde projecten, er een verbeterde pocket-structuur ontwikkeld wordt waardoor de druk op het koppelpunt Hessenweg verder wordt verlicht. TenneT en Enexis hebben samen diverse netvisies ontwikkeld, die alle als doel hebben om vóór 2030 de RES-opgave van West-Overijssel te faciliteren. Welke van deze netvisies gerealiseerd wordt, welke investeringen dit eventueel nog met zich meebrengt en of deze daadwerkelijk vóór 2030 kunnen worden gerealiseerd is mede afhankelijk van de in studie zijnde projecten.

Netimpact concept-RES 110 kV-deelnet Overijssel-Noordoostpolder (3)

Concept-RES-opgave Twente:

Regio Twente is van oudsher een verbruik gedreven regio. In deze regio vinden op dit moment de nodige netwijzigingen plaats (de projecten 122, 123, 125). Daarnaast staat er ook een project in de planning ten gevolge van stijging van verbruik in de regio Enschede (project 119). De concept RES-opgave van opwek kan daardoor op veel van de stations zonder additionele netverzwaringen geschieden. Enkel de opgave rondom Tubbergen en Vroomshoop kan met het huidige netwerk niet gefaciliteerd worden. Additioneel aan het IP2020 zijn opwaarderingen nodig op de bestaande hoogspanningslijnen tussen Almelo, Vroomshoop en Tubbergen. De verwachting is dat deze opwaarderingen door TenneT gerealiseerd kunnen zijn voor 2030.

Deze investering kan vermeden worden als de RES regio geplande opwek achter de stations Tubbergen en Vroomshoop zodanig verplaatst dat deze kan worden aangesloten op station Almelo Mosterdpot. Verdere vermindering van de netimpact kan worden geboden door de concept-RES opgave van de gemeente Rijssen-Holten meer in het oosten van de gemeente te situeren en te ontsluiten op station Goor in plaats van station Rijssen.

In algemene zin wordt voor de gehele deelnetregio aanbevolen om toename en locatie van duurzame opwek enerzijds en het beschikbaar zijn en komen van netcapaciteit anderzijds goed op elkaar af te stemmen.

Disclaimer

Deze powerpoint wordt u aangeboden door TenneT TSO B.V. (“TenneT”). De inhoud ervan - alle teksten, beelden en geluiden - is beschermd op grond van de auteurswet. Van de inhoud van deze powerpoint mag niets worden gekopieerd, tenzij daartoe expliciet door TenneT mogelijkheden worden geboden en aan de inhoud mag niets worden veranderd. TenneT zet zich in voor een juiste en actuele informatieverstrekking, maar geeft ter zake geen garanties voor juistheid, nauwkeurigheid en volledigheid.

TenneT aanvaardt geen aansprakelijkheid voor (vermeende) schade, voortvloeiend uit deze powerpoint, noch voor de gevolgen van activiteiten die worden ondernomen op basis van gegevens en informatie op deze powerpoint.

Bijlagen

Detailinformatie aangeleverde gegevens RES 1.0

	Grootschalig gebouw-gebonden zon*	Grootschalige zonnevelden	Wind op land	TOTAAL
HS/MS STATION	MWpiek	MWpiek	MWpiek	MWpiek
Almelo Mosterdpot	17	99	0	116
Almelo Urenco	17	20	18	55
Enschede van Heekstraat	6	13	0	19
Enschede Marssteden	3	36	14	53
Enschede Vechtstraat	10	29	0	39
Enschede Wesselerbrink	7	17	7	31
Goor	10	69	0	79
Haaksbergen	7	30	18	54
Hengelo Bolderhoek	6	52	6	64
Hengelo Weideweg	14	37	11	62
Losser	4	34	15	53
Nijverdal	9	18	1	28
Oldenzaal	15	24	30	69
Rijssen	11	33	36	79
Raalte	0	9	8	16
Tubbergen	9	24	23	55
Vroomshoop	9	18	23	50
Totaal RES-bod (2030)	155	560	208	923
Bestaand opgesteld vermogen**	100	23	0	123
TOTAAL	255	583	208	1046

* Aangeleverd op buurtniveau, voor dit overzicht geaggregeerd naar HS/MS-stationsniveau.

** Basisjaar 2019

Bijlagen

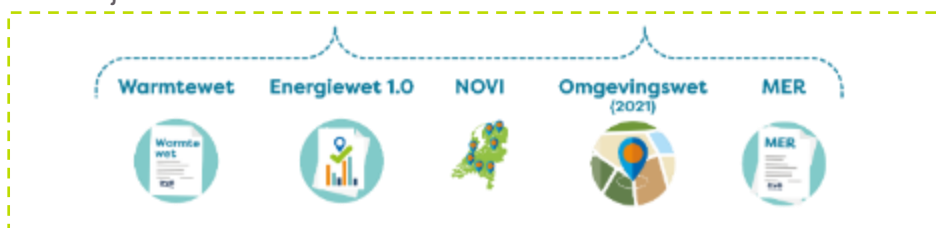
Het belang van een integraal beeld

Integraal beeld nodig voor tijdige aanpassingen infrastructuur

Een regionaal gedragen beeld van de totale energievraag en het energie-aanbod is noodzakelijk om de energie-infrastructuur tijdig voor te bereiden. Een integrale RES maakt het mogelijk om een optimale afweging te maken tussen gas-, elektriciteits- en warmte-infrastructuur. Het is van belang om te kijken naar ontwikkelingen en plannen richting 2050. De energie-infrastructuur wordt namelijk voor minimaal 40 jaar aangelegd. Door ook lange-termijnontwikkelingen mee te nemen in investeringsbeslissingen voor 2030, kan er gericht worden geïnvesteerd en kunnen toekomstbestendige keuzes worden gemaakt.

Verschillende sectorale plannen en ontwikkelingen hebben grote impact op de energie-infrastructuur. In de 'Bijlagen' sectie worden belangrijke sectoren en landelijke ontwikkelingen toegelicht. Voor alle ontwikkelingen met grote impact op het elektriciteitsnet geldt: maak (voorlopige) regionale ontwikkelingen zo vroeg mogelijk kenbaar bij Enexis en Coteq. Op deze manier kan worden meegedacht over slimme oplossingen. Houdt bij verschillende sectorale plannen en ontwikkelingen ook rekening met de relevante wettelijke context.

Beleidsplannen en sectorale plannen samenbrengen

Om tot integrale keuzes en prioritering te komen, is het nodig om beleidssporen en sectorale plannen op regionaal niveau samen te brengen:

- ◆ Integrale infrastructuurverkenning 2030-2050 (I13050), onderdeel van de werkgroep iNET: Hier wordt uitgewerkt wat de impact van verschillende transitiepaden is op de energie-infrastructuur.
- ◆ Nationale Agenda Laadinfrastructuur (NAL): In de NAL is overeengekomen dat elke gemeente een laadvisie en plaatsingsbeleid moet vaststellen.
- ◆ Transitievisie Warmte (TVW): Op gemeentelijk niveau worden warmtevisies gemaakt. De impact op de energie-infrastructuur is groot en hangt samen met regionale keuzes.
- ◆ Programma Energiehoofdstructuur (PEH): Een programma om de nationale ruimtelijke planning van het energiesysteem uit te werken.
- ◆ Cluster Energie Strategieën (CES): Voor alle industrieclusters wordt er een energiestrategie opgesteld. Een CES beschrijft wat energiebehoefte van een cluster is, wat de investeringen van de industrie en het commitment zijn en wat de CO2-bijdrage van een cluster kan zijn.
- ◆ Het Meerjarenprogramma Infrastructuur Energie en Klimaat (MIEK): Een jaarlijks overleg van alle stakeholders rondom industrie om de infrabehoefte van de industrie te bepalen.
- ◆ Regionale klimaat-adaptatiestrategieën: Provincies en regionale samenwerkingsverbanden zijn belangrijk bij klimaatadaptatie. Provincies hebben niet alleen een wettelijke rol, maar zijn ook aanjager en inspirator.

Zie de bronnen in de 'Bijlagen' voor meer informatie over deze plannen en initiatieven.

Bijlagen

Landelijke sectorale ontwikkelingen

Gebouwde omgeving

De opgave om de gebouwde omgeving aardgasvrij te maken is groot. Er zijn verschillende aardgasalternatieven beschikbaar. Die variëren van volledig elektrisch verwarmen, tot een warmtenet of duurzame gassen. Waar welke warmte-oplossing wordt gekozen, hangt af van verschillende aspecten. Denk aan de beschikbaarheid van warmtebronnen, type bebouwing en wensen van bewoners. Al deze aspecten hebben (ruimtelijke) impact op de energienetten, niet alleen ondergronds, maar ook bovengronds.

Elektrisch Vervoer

Uiterlijk in 2030 moeten alle nieuwe auto's emissieloos zijn. Volgens prognoses uit het Klimaatakkoord is in 2030 de laadbehoefte van elektrische personenauto's 7.100 GWh. Om aan deze laadbehoefte te voldoen zijn landelijk naar schatting 1,2 miljoen laadpunten nodig. Een enorme opgave die ook een grote impact heeft op het elektriciteitsnet en de openbare ruimte. De rijksoverheid, decentrale overheden, marktpartijen en netbeheerders hebben een Nationale Agenda Laadinfrastructuur (NAL) opgesteld. In de NAL is overeengekomen dat elke gemeente een laadvisie en plaatsingsbeleid moet vaststellen. Zorg dat de uitwerkingen die in het kader van mobiliteit plaatsvinden meegenomen worden in de RES.

Industrie

Elektrificatie speelt een belangrijke rol bij het realiseren van duurzaamheidsambities binnen de industrie. Ook kan de industrie een bron zijn van restwarmte of kan de industrie een rol spelen in de levering van duurzame gassen. Hiervoor dient in veel gevallen nieuwe infrastructuur gerealiseerd te worden. Voor de 5 grote industrieclusters en voor de overige industrie (aangeduid als cluster 6) wordt gewerkt aan cluster energiestrategieën (CES). Hierin wordt beschreven wat de energiebehoefte van

een cluster is, wat de investeringen van de industrie en het commitment zijn en wat de CO2-bijdrage van een cluster kan zijn. Aansluiting van een RES met een CES wordt in de desbetreffende regio verzorgd. Elektrificatie in industrieën met relatief lage temperatuurprocessen is al begonnen en gaat voor 2030 impact hebben op de energie-infrastructuur. Voor de andere industrieën wordt de impact na 2030 verwacht.

Landbouw/glastuinbouw

Ontwikkelingen in de agrarische sector met veel impact op het elektriciteitsnet zijn zon op (stal)dak en zonneweides op landbouwgronden. Doordat deze opwek van duurzame energie plaatsvindt in gebieden waar het distributienet vaak niet zwaar uitgerold is, is het interessant om te kijken naar opties voor het verbruik van eigen opwek achter de meter (dus binnen de eigen bedrijfsvoering). Ook de glastuinbouw is een belangrijk segment, waarin verduurzaming (elektrificatie d.m.v. warmtepompen) en intensivering (meer belichting voor hogere opbrengst) voor een hogere elektriciteitsvraag zorgen. Een ander belangrijk thema voor de landbouwsector is de opwek van groengas.

Datacenters

Datacenters zijn er in vele soorten en maten. Grotere datacenters vragen veel elektrische energie. De komst van een datacenter kan dan betekenen dat veel beschikbare netcapaciteit nodig is. Dit kan versneld leiden tot schaarste in netcapaciteit. Hierdoor moeten andere klanten mogelijk wachten op extra vermogen totdat het net is uitgebreid. Het kan ook zorgen voor extra kansen voor opwek: door afname (vraag) en opwek (aanbod) van elektriciteit te verbinden achter de aansluiting is minder ruimte nodig op de netten. Ook kan restwarmte van datacenters benut worden in de omgeving. Deze ontwikkelingen vragen goede ruimtelijke afstemming.

Bijlagen

Bronnen (1)

Titel	Omschrijving	Bron
Basisinformatie over energie-infrastructuur, opgesteld voor de Regionale Energie Strategieën, Netbeheer Nederland, mei 2019	Een introductie op en beschrijving van rollen in de elektriciteits- en gasmarkt, typen van elektriciteits- en gasstations, kosten van het bouwen van een station en aanleggen van nieuwe verbindingen in tijd, geld en ruimte, de impact van verschillende (warmte)scenario's op het elektriciteitsnet, basis ontwerpprincipes voor de inpassing van hernieuwbare productie, kosten van verwijderen van gasleidingen en –stations.	https://www.netbeheernederland.nl/_upload/Files/Basisdocument_over_energie-infrastructuur_143.pdf
Verantwoording gebruikte gegevens netimpact proces via het Nationaal Programma RES	Op de website van het Nationaal Programma RES is informatie te vinden over de gebruikte back-up en basisgegevens voor het bepalen van de netimpact. Deze gegevens worden gebruikt wanneer er geen gebruik gemaakt kan worden van regio-specifieke informatie vanuit de invulformulieren.	https://www.regionale-energiestrategie.nl/ondersteuning/np+res+invulformulieren/default.aspx
Integrale infrastructuurverkenning 2030-2050 (II3050), Netbeheer Nederland, juli 2019	De II3050 gaat beschrijven hoe een energietransitie-bestendige energie-infrastructuur zich zou kunnen ontwikkelen. En wat daarvoor nodig is van netbeheerders en andere betrokkenen.	https://www.netbeheernederland.nl/_contentediting/files/files/20190711%20-%20Plan%20van%20aanpak%20integrale%20infrastructuurverkenning%20(II3050).pdf
Factsheets over de relatie tussen de Nationale Agenda Laadinfrastructuur (NAL) en RES, Elaad, december 2019	Tien factsheets met achtergrondinformatie over de relatie tussen de NAL en de RES. Het doel van de Nationale Agenda Laadinfrastructuur (NAL) is ervoor te zorgen dat de laadinfrastructuur is voorbereid op de grootschalige uitrol van elektrisch vervoer. In de NAL wordt beschreven hoe we tot voldoende laadpunten komen om al deze auto's slim op te laden.	https://www.elaad.nl/projects/nal-res/

Bijlagen

Bronnen (2)

Titel	Omschrijving	Bron
Handreiking voor lokale analyse, Experticeentrum Warmte (ECW), september 2020	De Handreiking voor lokale analyse is een van de twee onderdelen van de Leidraad. Het andere onderdeel is de Startanalyse, een analyse op basis van landelijke data gemaakt door het Planbureau voor de Leefomgeving (PBL). In de Handreiking voor lokale analyse krijg je tips en richtlijnen voor het werken met de Startanalyse.	https://www.experticeentrumwarmte.nl/PageByID.aspx?sectionID=193849&contentPageID=
Kamerbrief over samenhang en sturing Programma Energiehoofdstructuur en Regionale Energiestrategieën, Minister Wiebes, juni 2020	Minister Wiebes beantwoordt een aantal vragen met betrekking tot de Regionale Energiestrategieën (RES'en), het Programma Energiehoofdstructuur (PEH) en de samenhang en sturing hiertussen. Ook betreft hij de vragen over ruimtelijke sturing op datacenters daarbij.	https://www.rijksoverheid.nl/documenten/kamerstukken/2020/06/23/kamerbrief-over-samenhang-en-sturing-programma-energiehoofdstructuur-en-regionale-energiestrategieen
Rapport taskforce infrastructuur Klimaatpakkoord industrie, DNV-GL, mei 2020	Onderzoekbureau DNV-GL maakte een rapport met aanbevelingen voor de Taskforce infrastructuur Klimaatpakkoord industrie.	https://www.klimaatpakkoord.nl/binaries/klimaatpakkoord/documenten/publicaties/2020/05/13/rapport-taskforce-infrastructuur-klimaatpakkoord-industrie/DNV+GL+-+TIKI+rapport+-+Final.pdf
Nationale klimaatadaptatiestrategie (NAS), Ministerie van Infrastructuur en Milieu, december 2016	De Nationale klimaatadaptatiestrategie (NAS) zet de koers uit voor een klimaatbestendig Nederland: deze strategie brengt nieuwe initiatieven voor klimaatadaptatie op gang, en versnelt en verbreedt bestaande initiatieven. De NAS geeft een overzicht van de belangrijkste klimaatrisico's.	https://ruimtelijkeadaptatie.nl/publish/pages/120542/nas_rapport_5_1.pdf

Bijlagen

Afkortingen, eenheden en terminologie (1)

Afkorting Betekenis

HS	Hoogspanning (>20kV). Hoogspanningsnetten worden gebruikt als nationale hoofdtransportnetten, welke middels een middenspannings-tussenstap bij de gebruikers als laagspanning terecht komen.
MS	Middenspanning (1-20kV)
LS	Laagspanning (<1kV)

Eenheid Betekenis

TWh	TeraWattuur. Staat gelijk aan 10^9 kilowattuur. Het jaarlijkse elektriciteitsgebruik van heel Nederland wordt uitgedrukt in terawattuur.
kWp	kiloWattpiek: 1000 Wattpiek. Eenheid om piekvermogen uit te drukken.
W	Watt. Dit beschrijft de energie per tijdseenheid (Joule per seconde).
MW	MegaWatt is 10^6 Watt.
A	Ampère. Een eenheid van elektrische stroomsterkte.
V	Volt. Eenheid van elektrische spanning.
kV	kiloVolt: 1000 Volt.
VA	Voltampere. Een eenheid van complexe of schijnbare elektrisch vermogen, weergegeven met symbool VA dat in het geval van gelijkstroom gelijk is aan de Watt.
J	Joule. Energie-eenheid. ($W=Joule/seconde$).
m ³	Kubieke meter.

Bijlagen

Afkortingen, eenheden en terminologie (2)

Terminologie

Betekenis

Netimpact	De impact van de belasting op netwerk(componenten). De berekening houdt rekening met vermogens en profielen van alle energievragers en -aanbieders. Dit dynamische samenspel resulteert in de belasting van de installaties welke in magnitude en lengte kan worden uitgedrukt, met mogelijke knelpunten (overbelasting) tot gevolg.
Knelpunt	Een overbelasting op installatieniveau waarbij flexibele oplossingen geen hulp kunnen bieden.
Congestiemanagement	Congestiemanagement gebruikt prijsmechanismes en marktwerking om het aanbod en de vraag naar elektriciteit te sturen. Meer informatie is hier te vinden: https://www.tennet.eu/nl/elektriciteitsmarkt/nederlandse-markt/congestiemanagement/
Vluchtstrook / redundantie / reservecapaciteit	Het elektriciteitsnet is in heel Nederland redundant uitgelegd. Als één component uitvalt kan een andere verbinding het altijd overnemen. Het netwerk is echter 99,997% van de tijd niet in storing en dus wordt voor het grootste deel van de tijd niet op zijn maximale capaciteit gebruikt. Het is te vergelijken met een vluchtstrook op de snelweg. Voor duurzame opwek wordt gekeken naar het inzetten van de vluchtstrook. Deze maatregel kan helpen om de realisatie van de ambities mogelijk te maken of te versnellen, zonder dat daarbij de leveringszekerheid in gevaar komt.
Cable pooling	Bij cable pooling worden nabijgelegen wind- en zonneparken slim gekoppeld, door de projecten op één netaansluiting aan te sluiten. Zonnepanelen en windmolens zijn in hoge mate complementair: Een windmolenpark benut gemiddeld dertig procent van de netaansluiting en een zonnepark slechts tien procent. Het gevolg is dat de energie-infrastructuur niet volledig wordt gebruikt. Met cable pooling wordt de capaciteit van de elektriciteitskabel beter benut. Daardoor gaat er minder energie verloren en wordt de energievoorziening stabiel. Meer informatie is hier te vinden: https://www.firan.nl/cable-pooling/cable-pooling-wat-hoe-en-waarom

ENEXIS
NETBEHEER